

Enginyers

Industrials de Catalunya

JOSEP MARIA SERRA MARTÍ

(1927 - 1991)

Títol original: Josep Maria Serra i Martí, enginyer industrial
al servei de Barcelona

Introducció de Pau Verrié

Textos de: germans Serra Majem: Rosa, Marc, Lluís,
Mia, Marta i Tere, Joan Anton Maragall, Pau Verrié,
Joan Torres Carol, Lluís Fontanals Jaumà, Rosa Ma
Forcada, Adolf Cabruja, Alberto Crespán Echegoyen,
Rafa de Cáceres, Aulo Gellio Magagni i Jordi Renom

Coordinació:

Pau Verrié

Fotografies i il·lustracions procedents de l'Arxiu
familiar Serra Martí i dels autors.

Primera edició: setembre de 2021

© Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, 2020

© Dels autors dels textos

Disseny gràfic: Carles Ivanco

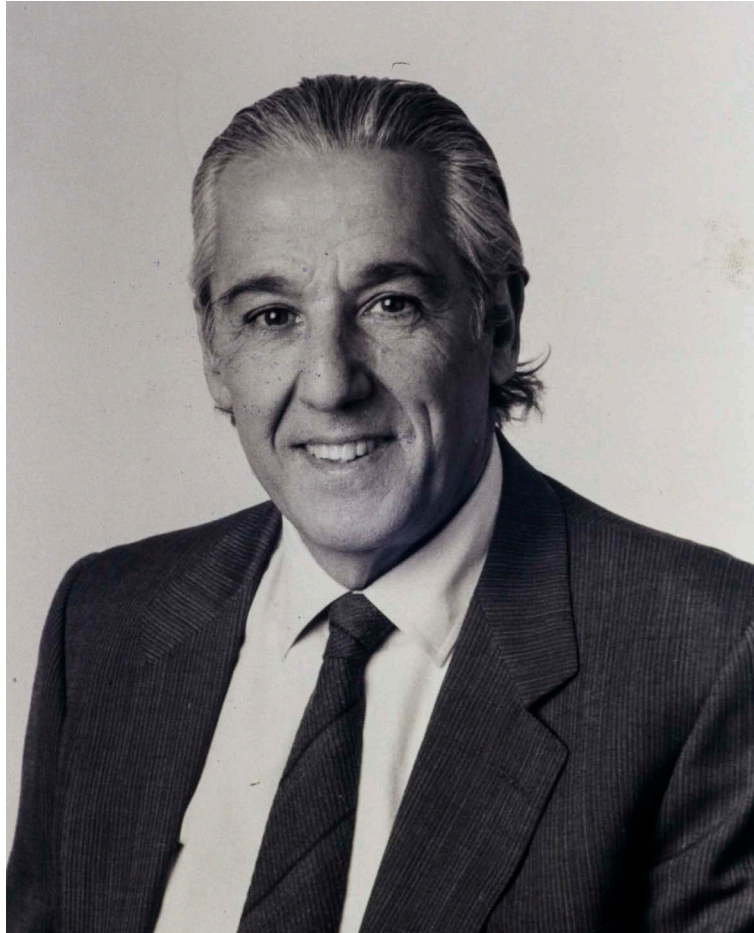
Maquetació: David Pérezdolz

Imprès pel Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació
pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada
amb l'autorització dels seus titulars.

Sumari

<i>Introducció: Josep Maria Serra i Martí</i> per Pau Verrié	5
<i>Sis fills i mil càrrecs, de l'empresa familiar a la gestió municipal</i> per germans Serra Majem: Rosa, Marc, Lluís, Mia, Marta i Tere	7
<i>Lideratge veïnal i ciutadà</i> per Joan Anton Maragall	23
<i>Homenatge a Barcelona</i> per Pau Verrié	29
<i>Politècnics</i> per Joan Torres Carol	37
<i>En Josep Ma Serra i Martí un referent laboral, a la meva vida</i> per Rosa Ma Forcada	39
<i>Un enginyer innovador al timó</i> per Lluís Fontanals Jaumà	41
<i>Vine al mercat xato</i> per Adolf Cabruja	45
<i>Un exemple a seguir de polític honest, al servei públic.</i> per Alberto Crespán Echegoyen	47
<i>La tendresa oculta</i> per Rafa de Cáceres	53
<i>En record d'un enginyer, un gestor, un mestre</i> <i>Títol original: "Ricordando un ingegnere, un amministratore, un maestro"</i> per Aulo Gellio Magagni	57
<i>Josep M Serra i Martí, en la transició política i del Col·legi</i> per Jordi Renom	65
<i>Col·lecció "Enginyers il·lustres" .....</i>	70

*Josep Maria Serra i Martí, enginyer industrial
al servei de Barcelona*

Introducció

Pau Verrié

Aquest any és el 30è aniversari de la mort d'en Josep Maria Serra i Martí. Dintre del cicle d'homenatges que hem anomenat "enginyers il·lustres", hem volgut dedicar-li aquesta sessió. En Josep Maria Serra i Martí va ser un home de múltiples activitats i és per aquest motiu que hem decidit estructurar l'acte de forma més coral del que fem habitualment.

A partir de 1979 en Josep Maria va centrar la seva activitat en la gestió pública municipal i metropolitana, primer amb l'alcalde Narcís Serra i, després i fins a la seva mort, amb l'alcalde Pasqual Maragall. El seu àmbit d'actuació va ser, en un sentit ampli, els Serveis Municipals, potser premonitòriament, ja que les lletres inicials S i M són també les dels seus cognoms. L'Ajuntament de Barcelona, dintre de la col·lecció "Gent de la Casa Gran", va publicar fa 25 anys un llibre dedicat a la seva vida i activitat en tots els àm-

bits i amb nombrosos testimonis, amb una informació més exhaustiva de la que podem fer en aquest acte des de l'Associació. Moltes de les actuacions en les que va participar, i en molts casos liderar, en Josep Maria Serra i Martí les tractem només a través de flashos presentats per alguns dels que van ser col·laboradors seus en els diversos àmbits. Tanmateix, creiem que ens permeten oferir una síntesi de les seves realitzacions i del seu estil de treballar.

Per acabar aquesta breu introducció vull agrair molt sincerament la col·laboració en l'organització d'aquest acte, de les filles i fills d'en Josep Maria, en la definició de l'estructura de les intervencions i aportant informació i un arxiu fotogràfic amplíssim del qual només en podem recollir una mostra. I, en general, agrair la col·laboració de tots els que han volgut participar-hi amb les seves aportacions.

Família Serra Majem, Josep M Serra Martí i Tere Majem, amb les seves filles i els seus fills

Sis fills i mil càrrecs, de l'empresa familiar a la gestió municipal

Germans Serra Majem: Rosa, Marc, Lluís, Mia, Marta i Tere

La Casa Serra Martí. Els Serra i els Martí.

El 14 de novembre de 1927 va néixer, al cinquè pis del número 125 del carrer Llúria de Barcelona, el tercer fill de la família Serra Martí. La casa era benestant i el nou segle XX prometia. La Primera Guerra Mundial havia deixat els fabricants catalans en bona posició: les peces marxaven cap a França, Itàlia i Sud-Amèrica recent sortides dels telers. A l'empresa tèxtil de cotó només es parlava de prosperitat.

La llevadora va arribar amb el seu maletí i el part va anar com una seda. Heretant la constitució materna, va néixer un nen de cinc quilos. Li van dir Josep Maria, com el pare, perquè el primer es va dir Antoni, com l'avi que havia mort i com l'oncle, que encara era solter. Antoni, Josep i Mateu eren noms habituals i tradicionals a la família paterna. A casa sempre li deien «ia», les dues últimes lletres del seu nom. El nadó tenia bona gana, al cap de tres mesos ja no calia donar-li el biberó perquè se'l prenien tot sol. Quina meravella!

El pis era grandios, la família seria nombrosa: cinc-cents metres, dues terrasses i tres llars de foc, oratori, piano de cua, pintura catalana i algun Matilla, herència de l'avi patern, a les parets. El pintor Matilla agraïa amb quadres els ajuts de l'avi, el seu amic Antoni Serra Feliu. Després, els Serra Martí, els pares del

Josep Maria, van continuar el gust per la pintura catalana comprant quadres de Meifrèn, Vayreda, Porcar, Baixeras... En sintonia amb les dimensions de la casa, el menjador era gran. Dues portes corredisses de vitralls el separaven de la sala. Es veia tot des de l'altell de fusta que el pare de família reservava als moments de tranquil·litat per fumar-se un Fonseca, llegir i escoltar música, òpera sobretot. Des de dalt de l'altell, les portes de colors transparents, els enormes finestrals i la gran taula parada feien un bonic espectacle.

L'àpat i la sobretaula eren raons importants. Sobre la taula del menjador hi havia penjada una gran aranya feta de tires de llàgrimes de cristall que convergien al centre. Fins l'any 1973, que va morir el pare del Josep Maria, el pis i la seva taula van estar sempre vius.

Els Serra Martí van tenir 6 fills i 23 néts. Josep Serra Riera, el pare, provenia d'una família de pagesos de Vilassar de Dalt que quatre generacions abans havia iniciat les activitats industrials. Continuant la tradició dirigia, amb els seus germans Antoni i Mateu, l'empresa familiar de manufactures de cotó, Serra Feliu, des de la mort del seu pare l'any 1920. Quinze anys després, va morir l'Antoni, el primogènit.

El besavi dels tres, Mateu Serra Tauran, havia aixecat la fàbrica el 1840, 80 anys

abans del naixement d'en Josep Maria. La seva voluntat inicial havia estat traslladar la fàbrica de teixits de Vilassar a l'Alt Llobregat, en un punt al marge dret del riu, on ja hi havia un molí, per crear la colònia de l'Ametlla de Merola.

L'avi del Josep Maria, amb bona visió de futur, va facilitar que, als anys 60, es pogués reestructurar el procés productiu, automatitzar la fàbrica i fer créixer la producció. L'empresa Serra Feliu era el mitjà de vida de l'Ametlla de Merola.

Quan el Josep Maria va néixer, l'empresa havia superat una llarga crisi que la bonança econòmica de l'any 29 va fer oblidar del tot, malgrat que encara no estava resolta. El seu pare, Josep Serra Riera, enginyer i fabricant, es dedicava, igual que els seus antecessors, més a la vida familiar que a la vida social, i més al negoci que a la política. A la casa d'estiu de Camprodon, corria pel jardí empaitant papallones i dissecava insectes amb molta cura. Collir cargols després de la pluja i purgar-los meticulosament en grans cistelles, caminar, banyar-se al riu i cuidar els arbres eren algunes de les seves passions d'estiu.

Gent seriosa, conservadora, empenedora i tranquil·la, els Serra havien canviat els camps i la primera fàbrica del Maresme per la força del riu Llobregat, i es van fer la casa a tocar de la fàbrica. El Josep Maria va ser empresari de cinquena generació Serra. Quan va començar els estudis d'enginyeria industrial, va expressar de seguida que no volia treballar a l'empresa familiar. Ja tenia la seva pròpia visió empresarial.

La mare, Maria Rosa Martí Roig, provenia de Reus. Dedicava el seu temps al govern de la casa, al servei i de la família, i als pobres de la Conferència de Sant Vicenç de Paül. Els Serra Martí vivien

molt bé, però eren reacs a malversacions i exageracions. La casa funcionava amb ordre i diligència, hi havia disciplina i unes normes estrictes de funcionament. Agradaven la puntualitat a taula i la correcció. La branca materna va deixar una forta empremta en la persona del Josep Maria. Físicament, mare i fill tenien la mateixa constitució alta, grossa i activa, un caràcter fort i recte, gran capacitat d'organització i dedicació entusiasta per les coses.

La història de la família materna és molt curiosa: l'àvia del Josep Maria, Maria Roig, tenia una germana que va morir molt jove i que, al llit de mort, li va demanar que es casés amb el seu marit, Ramon Martí, que quedava vidu i amb una filla. Maria Roig havia parlat alguna vegada d'un jove arquitecte de Reus que la pretenia. Però va decidir oblidar-lo per complaure la seva germana. Així doncs, es va casar amb Ramon Martí. La parella va tenir dues filles més, Maria Rosa i Ramona, però poc després una malaltia greu s'endugué el cap de família. I així va ser com Maria Roig es va casar, malgrat tot, amb aquell jove arquitecte, Joan Rubió i Bellvé, que era oncle de l'arquitecte, dissenyador de jardins, urbanista i escriptor, Nicolau M. Rubió i Tudurí i de l'enginyer industrial Santiago Rubió i Tudurí, que va dirigir l'Escola d'Enginyers durant la guerra civil. Amb ell va tenir dos fills, Montserrat i Joan l'únic baró de la família, i un llarg matrimoni. Maria Rosa Martí Roig, havia perdut el pare als tres anys. El seu veritable pare va ser Joan Rubió.

L'avi Rubió, arquitecte i col·laborador predilecte d'Antoni Gaudí, tenia una personalitat revolucionària que va impregnar de caràcter a tota la família. El Josep Maria la va heretar. El seu avi va ser el botafoc de l'aspecte extrovertit i arrauxat de la seva persona, i també de la seva

mare: tots dos tenien una personalitat forta, poder de convicció i gust per la discussió. Més que un model a seguir, l'avi Rubió era una referència i una persona molt important a les vides dels sis fills Serra Martí. Representava les idees més progressistes de la família, era el menys conservador, el que opinava sense por.

La primera escola del Josep Maria va ser Blanquerna. L'avi Rubió va ser qui la va triar. A la mare ja li va semblar bé perquè el pati del Blanquerna es veia des de casa i ella vigilava els nens quan sortien a jugar. A casa hi havia ordre i austeritat amb les despeses. Els nens eren educats en la rectitud i creixien en un ambient seriós que el pare s'encarregava d'animar tot sovint, amb alguna despesa extra. Josep Serra Riera, el pare, era estricte, però li agradava molt fer el que ell en deia «francesilles». Sovint sortien vestits d'esmoquin cap al Liceu o anaven al cinema, al futbol o a dinar al Suís, al Finisterre o al Mare Nostrum; i també sovintejaven el R. Club de Tennis Barcelona o el Club de Polo. Això sí, si anaven al cinema, abans la mare s'havia informat de la pel·lícula que anaven a veure, perquè si la cosa prenia aires que no convenien als nens, s'aixecava a mitja projecció i els feia sortir a tots de la sala.

La família, sis germans.

Els Serra Martí van formar una família amb sis fills: quatre nois i dues noies. El Jordi, el quart, que va néixer dos anys després que el Josep Maria i era el seu company d'habitació, encarnava el contrast entre germans. Tots dos eren alts, però un molt prim i l'altre gros. L'un va ser un nen obert, però rebel i, en canvi, el Josep Maria va ser molt bon nen. A l'escola, era més aviat reservat i mai va donar mostres de rebel·lió, sinó tot el contrari, feia el que li deien. A l'escola primària ja va destacar com un alumne aplicat. Eren

anys de República i a l'escola Blanquerna feien poques distincions entre els alumnes, però ja des del primer curs li van donar La Vara, un bastó pla, pintat amb purpurina de plata, que distingia els primers: les notes i el comportament. L'escola va durar els cinc anys de la Segona República. Quan va esclatar la guerra, el Josep Maria tenia vuit anys.

La mare, no feia gaire cas dels calendaris escolars, els nens començaven el curs molt més tard que els seus companys. Maria Rosa Martí considerava que ja n'hi havia prou d'escola i, a l'estiu, tenien molt per escollir. Feien quatre mesos de vacances i s'estaven a les tres cases de la família Serra: a l'Ametlla de Merola, a Lllaneres i a Camprodon. Els estius es compartien amb els germans i cosins. Les cinc germanes del pare no hi passaven l'estiu, però tot sovint hi feien visita. Totes tres cases eren grans, amb gran capacitat d'allotjament, ells sols ja eren una família de 25 membres, amb una clara tendència al creixement.

En aquells estius d'infància, el Josep Maria vivia pel cap baix amb quinze nens i deu adults. Diuen que el Josep Maria era el que més parlava. De petit, tenia una intel·ligència fina i una broma mordaça, que feia enrabiar les cosines i feia riure els cosins.

A l'Ametlla de Merola la casa era tocant a la fàbrica. La vida a la colònia era feliç: el salt d'aigua i el riu, la sirena que anunciava els horaris als treballadors, les corredisses entre els telers ensordidors i els salts sobre les bales de cotó, les visites a l'església i al poble. La Festa Major se celebrava per Sant Mateu, el 21 de setembre, recordant el fundador.

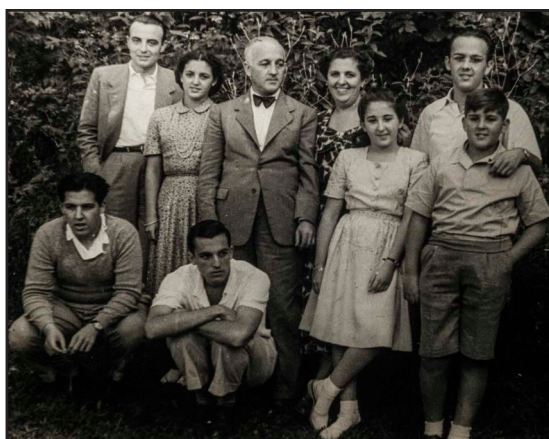
La casa de Lllaneres era la més gran i així s'anomenava, la Casa Gran: amb porxades, piscina i uns jardins romàntics

Família Serra Riera

molt ben cuidats. Els cosins Serra no es feien gaire amb altres estiuejants de Llanerres, feien vida de família i sortien poc. A la Riera hi havia la casa dels Majem Jordi. Ramon Majem Bas, fabricant tèxtil de llana, i Maria Teresa Jordi Rivière, tenien cinc fills i una vida molt diferent. Els agradava el mar, navegar, sortir al poble i socialitzar. Només Jordi Serra els coneixia, perquè moltes tardes sortia a pescar amb ells. A la Casa Gran, les visites no els agradaven gaire. La família no feia més vida social que la d'anar a missa de vuit.

La tercera casa d'estiu era a Camprodon, també la va comprar l'avi Serra Feliu. També va ser després dels fills barons, que la van compartir durant molts anys amb llurs famílies. Els germans i cosins diuen que, de petit, el Josep Maria, només arribar a taula, ja demanava les boles vermelles per a les partides de criquet de després de dinar i que sempre organitzava i dirigia el joc. La torre era gran i cada estiu s'omplia de vida com per art de màgia. A Camprodon hi feien una vida més oberta: participaven en les gimcanes i els torneigs de tennis, i més endavant van anar, fins i tot, al saló de ball de l'Hotel Rigat. El jardí quedava a l'altra

Família Serra Martí

banda del riu Ritort i del carrer principal, de manera que, des de les cases de cara al riu, podien observar els moviments dels Serra, que eren molts. Durant tot l'hivern veien la casa sola i tancada. A la tarda solia ploure amb llamps i trons, els nens jugaven a cartes i els grans encenien la llar de foc. El Josep Maria cridava, s'inventava normes i embolicava el joc tant com podia. Després, la casa va ser dels Serra Martí, que hi van estiuejar molts anys en companyia dels seus fills i néts. Fins a principis dels noranta, la casa va funcionar sota la batuta de la mare, Maria Rosa Martí Roig.

La guerra civil.

L'estiu del 36, va esclatar la Guerra Civil, quan la família era a Camprodon. El sisè germà havia de néixer i es van quedar a Camprodon a esperar-lo. El 5 de setembre va néixer finalment el quart noi de la casa. Després dels primers assassinats d'industrials, els germans Josep i Mateu Serra Riera van creuar la frontera per la muntanya fins a Argelers. Les mares i els nens es van estar a Camprodon i anaven fent intents de travessar la frontera. Al cap de sis mesos, un nebot de l'avi Rubió,

Marian Rubió i Tudurí que era diputat d'Esquerra Republicana al Congrés de la República (Madrid) i director de La Humanitat, el diari del partit, els va aconseguir un passaport i uns passatges en un tren de soldats italians. El seu destí era el nord d'Espanya, a Sant Sebastià, el territori ocupat pels nacionals que ja no estava en guerra.

Els pisos dels «rojos» havien quedat lliures, de manera que, de seguida en van trobar un a la seva mida. Era un barri de gent treballadora, prou benestant. La família va llogar, a més, vuit llits i vuit cadires. Amb les caixes de sabó Lizarriturri y Rezola que venien al «colmado» de baix, van fer uns bons prestatges per a la sala.

Durant la guerra, la mare Maria Rosa Martí va fer les feines de la mestressa de casa que mai no havia hagut de fer i, a més, va decidir fer nines. El pare sabia de negocis i tots dos tenien bones mans. Van escriure a Barcelona per demanar roba i van començar fent un motlle del cap de la nina. Els caps eren de guix i els cossos de tela, farcits de llana. Unes senyores cosien els vestits amb la tela de color de rosa que els van enviar de la fàbrica, i la mare hi brodava flors. Sobre els prestatges hi havia caps arrencats i cossos de nines en diferents estats de construcció. El fet és que el negoci no els va anar malament, les nines es venien, però la producció era escassa. En una de les parets del mateix menjador hi tenien penjat un mapa d'Espanya on anaven dibuixant, amb agulles clavades, els últims esdeveniments dels fronts de batalla. La guerra s'anava allunyant cada cop més de Sant Sebastià.

El curs següent, el setembre del 38, els tres germans van ser acceptats als Jesuïtes. El Josep Maria jugava bé a futbol, tenia bons moviments i visió de joc. Durant dos anys va anar a escola amb uniforme de soldat i botes de claus, molt orgullós.

Una de les sortides de Sant Sebastià va ser una gran trobada de Requetés a Pamplona. Hi van anar tots tres. El màxim de la meravella van ser les escopetes de fusta que els van penjar a l'esquena per desfil·lar. El sou del pare i els guanys de les nines els van fer mantenir els bons costums i, a l'estiu, podien marxar de la ciutat cap als paratges de muntanya que el pare estimava tant. Prop d'Aranzazu, el santuari de la Verge que atreïa els cristians a la devoció, hi havia un hostalet on van passar-hi l'agost del 37 i del 38. Malgrat tot, la vida va ser plàcida a Sant Sebastià.

Postguerra. Els Jesuïtes de Sarrià i els primers amics.

A la fi de la guerra, l'abril del 39, la família torna a Barcelona. Tot i l'opinió contundent en contra de l'avi Rubió, després de la guerra els tres fills grans van entrar als Jesuïtes de Sarrià. Els seus amics d'escola, Pedro Sagrera, Augusto M. de Muller, José Ibars i Ramon Massó, el recordaven com un bon amic i company, intel·ligent, seriós i tranquil, aplicat, amb sentit de l'humor i ràpid per a les bromes. El van fer Prefecto de la Congregación Mariana, el cap visible, escollit pels Jesuïtes entre els millors estudiants, per a representar el col·lectiu escolar davant l'Ordre.

De gran, ell explicava que els Jesuïtes li havien proposat moltes vegades formar part de la Companyia perquè, fins i tot, destacava als exercicis espirituals, però es feia un tip de riure quan ho recordava. Amb la missa de 8 començava la jornada escolar i a les 9 esmorzaven llet i pa groc. El Josep Maria i la majoria de companys seien a taula per esmorzar i dinar, però un petit grup, els fámulos, havia de servir les taules per guanyar-se els estudis. Els nens es traslladaven d'un lloc a l'altre caminant en fila índia, en silenci, i per ordre alfabètic. Joan Reventós era el seu veí anterior i l'exponent del mal com-

portament, es menjava els peixos quan la filera travessava el pati cap a classe. El Josep Maria tenia una posició privilegiada per veure a primera fila les malifetes de Reventós, a qui situaven estratègicament entre els dos alumnes més brillants per veure si es calmava una miqueta. Aquests dos alumnes eren el Josep Maria i el Julián. El Julián era un fámulo, els estudiants pobres que els Jesuïtes educaven amb uniformes i procediments diferents. Però l'estratègia amb Reventós va anar fallant fins que els Jesuïtes el van fer fora amablement. Era un infant terrible.

L'única rebel·lió que es recorda del Josep Maria als Jesuïtes va ser el 2 de maig del 45, quan tenia disset anys. Aquell dia estava anunciat com a festiu, però els Jesuïtes no van donar festa als nens. Garrigó i Serra Martí van parar el pas de tots els alumnes de l'escola que pujaven a peu pel carrer. Es van esperar fins que no arribés ningú més i van anar tots junts cap a l'escola. Aquell matí no hi havia quasi ningú a missa de vuit. Cap a les nou, van arribar tots els alumnes que faltaven, en comitiva.

L'any 39-40, quan començava la Segona Guerra Mundial, eren pocs els favorables als aliats. En el moment que els americans van intervenir-hi, tres o quatre nois es van descarar i van defensar els aliats, el Josep Maria entre ells. Era un noi reposat i serè que treia gran profit de la seva intel·ligència fina i precisa.

Gran entusiasta del futbol, era un defensa dret magnífic. La seva serenitat es reflectia en el joc: no perdia el sentit, sabia posar la pilota, regatejava bé i xutava amb tècnica. No corria tant com els altres, però sabia estalviar carreres. Quan jugava, gaudia, sorgia el seu gran sentit lúdic, s'ho passava bé, demostrava la seva alegria i també la seva exigència.

Fora del joc, el Josep Maria era més silenciós. Parlava poc, però l'encertava i, a partir dels quinze anys començà a perdre, poc a poc, la por de dir la veritat. Diuen que era un noi callat durant les hores escolars, però que parlava quan a la conversa sortia algun tema consistent. Als últims cursos, els amics anaven sovint a casa dels Serra Martí per a estudiar. Tots recorden especialment la seva mare, que els tractava com a fills. Sempre estudiaven allà perquè la mare preferia tenir-los tots a casa, després de l'escola. Als deu i dotze anys, els germans Serra van fer les primeres vendes de peces de cotó entre els amics d'escola i sempre volien cobrar el preu oficial. El Josep Maria insistia a dir que el seu pare no volia fer estraperlo. En aquell moment, enriquir-se era fàcil i tothom estava d'acord a fer una mica de més. Era honest i també era el més sorollós. Les discussions a taula eren més animades i ell era el que més polèmica creava.

Enginyer industrial. Amics per sempre.

Els Jesuïtes es van acabar l'any 45. Com l'Anton, el seu germà gran, el Josep Maria va voler ser tècnic superior i estudiar Enginyeria a l'Escola Industrial. Va fer les proves d'ingrés en dos anys, cosa que normalment s'aconseguia en tres. Quan va entrar, l'any 46-47, el germà gran feia tercer. Anaven junts amb el seu cotxe, van ser dels primers a tenir-ne: un topolino. També allà va ser un dels primers estudiants del curs.

El comportament del Josep Maria també va ser exemplar durant la carrera, que va acabar el 53. Posteriorment l'any 57 se li va concedir el Doctorat amb Cum Laude. No estava d'acord amb les actituds indisciplinades dels seus amics que, aprofitant la vaga de tramvies en protesta per l'augment del preu de tarifa, tiraven pedres pel carrer i destrossaven coses.

Ell els feia una mena de sermó perquè li molestava crear desordre. El Josep Maria era discutidor, intervenia en les qüestions col·lectives i va influir sempre en tots els assumptes i en les decisions dels delegats. Malgrat la pulmonia que li va fer perdre classes durant dos cursos, treia les millors notes. En acabar la carrera no va voler treballar a Serra Feliu; va plantejar la qüestió al seu pare i van trobar una solució intermèdia, iniciant-se als 26 anys com a gerent a Fenoplàstica, una empresa/societat familiar que fabricava material elèctric. Per tenir «els seus carerons» com deia ell, encara que no en parlava gaire.

Andreu Arriola, Joan Ribas, Ramon Forn i un bon grapat de companys de carrera serien amics per sempre i l'acompanyarien, un cop casat, en els grups de matrimonis i una pila d'experiències lligades a l'església, a la societat i al bé comú.

Fins que no es va casar, l'octubre del 54, feia la seva: li agradaven la boxa i el futbol, la música, anar al cinema, i alguna tarda als toros amb el seu pare. Al futbol, per fer fora un jugador dolent cridava: «Otro toro!». Els amics diuen que no l'havien vist amb gaires noies. Entre germans, el Josep Maria continuava portant la veu cantant. Els diumenges, encara no havien menjat les postres, els deia que ja era hora d'aixecar-se i d'anar al Barça. Els havia fet socis a tots dos, sense que ells ho sabessin. Els germans no eren gaire entusiastes del futbol i, a més, els feia molta mandra aixecar-se de taula tan sobtadament, però no el podien contradir fàcilment.

Durant quinze anys va dirigir Fenoplàstica. Professionalment parlant, era un home tremendament recte i seriós. La direcció era austera: no s'estava de gaires històries, no perdia el temps i no gastava mai de més. Els treballadors el recorden

com un home seriós i dur però sensible i capaç de tenir detalls. Cap als anys setanta, ja lluitava per una societat socialista i estava disposat a aportar-hi fins i tot la fàbrica però, segons comentava, de moment calia sacrificar-se i continuar amb les estructures verticals fent les coses contra consciència per no ensorrar el negoci. El seu idealisme era absolut.

Maria Teresa Majem Jordi, la Tere i sis fills en 9 anys.

Josep Maria i Maria Teresa Majem, la Tere, es van conèixer a Llanvaneres l'estiu de l'any 53, i es van casar l'any següent. Des d'aquell moment, cal parlar de tots dos junts, perquè van emprendre una vida unida, avançant en la mateixa direcció, en sintonia. Aquell any, la Tere havia acabat d'estudiar al Sagrat Cor de Sarrià, i també li tocava posar-se de llarg. Els nois la començaven a rondar. De manera que al cap de poc, el Josep Maria es va deixar veure en una festa de posada de llarg a Barcelona on hi havia la Tere. Va veure de seguida que la Tere tenia molts amics i que era una candidata immillorable, pel que va decidir anar a demanar la mà als seus pares.

Es van prometre el 10 de desembre del 53. Les dues famílies estaven molt contentes, es casarien cap a la tardor, deu mesos després. Ella anava a classe de costura i d'idiomes i ajudava la seva mare. Quan van anar a veure l'església de Sant Sever, on s'havien de casar, els policies municipals que eren a la porta, els van fer apartar d'allà. El Josep Maria es va enfadar i els va contestar en català. El municipal li va dir que no entenia res, i van començar a discutir fins que se'l van endur a dintre. La Tere es va quedar a fora, esperant. Era discutidor, li anava la gresca i això per a ella era molt curiós perquè a casa seva no es discutia. El 29 d'octubre de 1954 es van casar a l'esglé-

sia de Sant Sever del carrer del Bisbe de Barcelona. La Tere duia un vestit de cua llarg i el vel de la seva mare. El Josep Maria, jaqué. Després hi va haver un dinar a l'hotel Ritz amb dotze plats i dotze vins. A prop del Josep Maria, la Tere de seguida es va sentir segura i li va agradar molt aquell caràcter fort i decidit que havia descobert en ell.

Ella volia tenir vuit fills i, al cap de nou mesos i mig, a l'agost del 55, va néixer la primera filla. En van tenir sis en nou anys. El Josep Maria ja havia començat a fer classes a EMI (Escuela de Mandos Intermedios) i tots dos anaven a les reu-

nions dels Equips de Matrimonis. Es trobaven per reflexionar amb gent com ells. El nou matrimoni es va qüestionar moltes coses i van estar sempre molt d'acord. Van educar els seus sis fills i junts van emprendre un mateix camí d'evolució constant.

Entre el 1955 i el final de la dictadura, Josep Maria Serra va aprendre a estimar i defensar a ultrança les posicions d'esquerra i es va consolidar el seu sentit innat de la justícia. Va organitzar, renovar i abandonar els grups de matrimonis fins a arribar a Cristians pel Socialisme, va cooperar amb empreses i institucions del

Viatge de final de carrera. Josep Maria Serra Martí amb els companys de la seva promoció de l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona

món editorial i pedagògic, va conèixer gent que li va donar punts de vista nous i se'ls van fer propis.

En aquests primers deu anys de formació de la família pròpia, Josep Maria dirigia i feia créixer la seva empresa de material elèctric, feia vida de família i començava a descobrir una altra forma apassionant de viure la vida, la política.

Es pot dir que Josep Maria Serra Martí va ser un independent. S'acostava al pensament del PSUC quan el van cridar per dirigir l'Associació de Veïns de Sant Gervasi i com a independent d'aquest partit va entrar i va treballar els primers anys a l'Ajuntament de Barcelona. El compromís polític no li va ser fàcil, però al final era tanta la feina que feia i amb tanta sintonia amb l'entorn, que va decidir afiliar-se al Partit Socialista de Catalunya.

Era un pare magnífic, juganer, alegre, sempre rodolava per terra, sempre en activitat, mai tenia mandra i portava els fills a tot arreu: a les curses de karts, al canòdrom, a jugar amb els «barcos» a la Diagonal, a patinar, a veure les obres del Barça, a comprar entrepans al carrer Portaferrixa per anar a Montjuïc i al Tibidabo, al cinema, a menjar al restaurant, de viatge, a esquiar, comprava les màscares de carnaval... era fantàstic.

Per Nadal, el Josep Maria construïa un gran pessebre a casa. Amb guix feia muntanyes nevades i feia passar una mànega pel pati interior des de l'aixeta de la cuina perquè el riu tingués aigua corrent. Els Reis d'Orient avançaven un tram cada dia en el seu llarg viatge amb camells fins el 6 de gener, dia que era molt especial per a ell. I el dia de Santa Rosa comprava globus de paper i els feia volar amb foc. Comprava unes quantes olles per trencar: a la primera hi posava aigua, després farina i, finalment, cara-

mels. Per la revetlla de Sant Joan comprava un arsenal de petards i li agradava fer-los pujar al cel i feia grans escarafalls cada cop que s'encenien. Era un pirotècnic entusiasta.

A casa l'avia els diumenges, a Camprodon a l'estiu i les setmanes santes i festes majors de l'Ametlla, els grans mantenien un to elevat de conversa gràcies a les bromes del Josep Maria. En família era vital, divertit, cridaner i bromista. Com aquell avi Rubió, la seva especialitat era parlar de temes punxeguts per treure'n suc. La casa era sempre plena, fills i pares hi portaven els seus amics. Estava molt acostumat al moviment, li agradava. A Menorca, on van passar molts estius, Josep Maria Serra organitzava un campionat de futbol i una travessa del port nedant, amb la participació d'estiuejants i gent del poble. Era molt esperat pels nens, perquè a la travessa del port establia quatre categories i donava medalles als tres primers. Les medalles les encarregava a Barcelona i les feia gravar amb tota la informació detallada de l'edició de la travessa, l'any, la categoria i el premi. Ell mateix donava la sortida, cridant des de l'altre cantó del port, cronometrava els nedadors i entregava les medalles.

Quan ja treballava a l'Ajuntament, un dels primers anys va arribar una cistella de Nadal de part de Núñez i Navarro. Era tan grossa que no passava per la porta. El mateix dia la va fer enviar a l'Hospital de Sant Joan de Déu, i al senyor Núñez li va enviar una nota d'agraïment: Sr. Núñez, moltes gràcies, la seva cistella ha fet feliços molts nens que la necessitaven més que nosaltres. Demostrava entusiasme per totes les coses que feia, grans o petites, i les ensenyava als seus fills. Tot li feia gràcia i hi posava molta alegria. Com que les coses li feien il·lusió, les omplia de detalls. Quan anava de viatge sempre portava als seus fills les innovacions que havia trobat

o les seves descobertes. Intentava portar les coses noves i diferents, nous utensilis i materials.

Els primers anys a l'Ajuntament com a regidor, ell mateix conduïa. Tot i que a casa seva, de petit, sempre havien tingut xofer, no li agradava que un conductor estigués pendent d'ell, tot el dia esperant-lo al carrer. Ell potser no sabia que els conductors de l'Ajuntament es barallaven per no portar-lo perquè els increpava si es posaven a la fila que no caminava, si es paraven amb el semàfor taronja... I el pitjor: quan veia un contenidor en mal estat o una situació irregular, saltava del cotxe sense avisar i deixava el conductor sol al mig del carrer.

A finals dels anys setanta, ja era un pare francament ocupat. És clar que la mare tampoc no s'hi estava gaire a casa. Tots dos sortien disparats, l'un cap a l'Ajuntament i l'altra a la Llar d'Infants, amb els més petits. Tots dos van estimar els nens amb bogeria. Els seus, i els dels altres.

Josep Maria Serra no sabia dissimular les seves diferències amb les persones. Mai no deia res per quedar bé ni es va deixar influir per ningú involuntàriament. Deia les coses amb molta claredat. Potser li sabia greu, però les deia. Era un home molt reflexiu. La casa no tenia el rigor que ell va viure de petit, passaven coses que no passaven a les altres cases. Sempre hi havia amics, dels fills i dels pares, sempre hi havia una reunió o altra, gent cantant, amics discutint a ple pulmó.

Quan es va posar malalt, als 60 anys, mai no el va vèncer el desànim. Durant aquells tres anys de malaltia tenia més temps per dedicar-lo als seus fills, per demostrar-los la seva confiança i la seva estimació. Havia estat un pare poc comunicatiu i per tant el valor d'aquests moments era més gran. Es deixava cui-

dar quan es trobava malament, era un malalt agraït i només tenia ganes d'estar tranquil, escoltar òpera i treballar. Sovint havia comentat en família que li feia por patir, que no volia ser un inútil i que preferia morir en bones condicions que haver de molestar els altres.

El Cristianisme, raó fonamental.

Era un home amb arrels cristianes però es va adonar que la fe no tenia res a veure amb l'encarcament que li proposaven els grups de matrimonis. El seu grup estava format per gent més oberta, amb ganes de progressar de veritat. En tornar d'un dels primers viatges, a París, van començar a qüestionar l'estretor i la falta de progrés i d'evolució. La resposta va ser que, si no volien les coses tal com eren, ja podien marxar. El matrimoni Serra Majem es va decantar per l'ACI, Acció Catòlica Independent. Un moviment més lliure i més implicat amb la lluita i la justícia social, que es van dedicar a ajudar les empreses discogràfiques de la Nova Cançó, editorials i pedagògiques. A l'ACI van entrar en un món de persones més diferents, però amb les quals tenien moltes més coses en comú.

Les reunions d'amics eren constants i les amistats, de germanor profunda, com la Marta Mata, que llavors començava a fer Rosa Sensat, una escola clandestina de formació de mestres. El Josep Maria hi va contribuir molt i va arribar a tenir un càrrec a la junta del Patronat de la Fundació Artur Martorell, que donava suport a Rosa Sensat. També Alfonso Comín, amb qui havia fet coneixença en aquells temps, va ser fonamental en l'adquisició de noves idees: descobrir la possibilitat de lluita i de dur una vida diferent. Una nit, cap a l'any 1965 van posar propaganda contra Franco a les bústies dels veïns, dedicada especial-

ment a un cosí del Josep Maria, que era regidor de l'Ajuntament de Barcelona i veí de l'escala.

Poc després, van descobrir el Documento de Ávila de Cristianos por el Socialismo. Demanaven la possibilitat de ser reconeguts cristians d'esquerra amb plena llibertat de consciència, per unes esglésies (també hi havia protestants) no compromeses amb la causa dels poderosos. El seu motor era la batalla contra el franquisme. Durant l'estat d'excepció, el Josep Maria i la Tere van ajudar molta gent a amagar-se. La clau de casa era sota l'estora del replà, els amics que ho necessitaven, entraven a casa i s'hi quedaven a dormir. Estava prohibit fer reunions grosses i ells en feien una cada dia.

La policia venia fins i tot a l'església de Sant Ignasi a escoltar els sermons. Aquest treball, com la relació amb jesuïtes progressistes com el Pare Llanos, Díez-Alegría i García-Nieto, Nepo, que van treballar des de l'església i des de la política al Partit Comunista, va durar fins que el Josep Maria va deixar de donar importància als formalismes religiosos. El matrimoni va establir la diferència entre un cristià i un catòlic.

Alfonso Comín, Escuela de Mandos Intermedios, Nova Terra, Estela i Laia.

L'any 58 dos amics jesuïtes que volien organitzar un grup de formació de directius intermedis el van anar a trobar per constituir un centre de formació humana, social i empresarial als adults que treballaven a les empreses i no tenien cap titulació. Al cap de tres anys es va constituir la Fundació EMI, Escuela de Mandos Intermedios, de la qual en va ser fundador i professor durant deu anys. A EMI el seu objectiu era millorar la situació d'una classe social sense eines, però els deu fundadors van estar d'acord a

plantejar una formació amb una tendència més laica i independent, a proposta seva: «Som cristians i humans, però no ho hem d'exigir als altres». Quan Alfonso Carlos Comín va entrar a formar part de la plantilla de professors d'EMI es convertiria en un dels seus grans amics. La seva personalitat radical el va hipnotitzar, era la revolució pura.

El Josep Maria es trobava treballant a la seva empresa i donava classes a EMI i se sentia còmode dintre els motlles on havia evolucionat fins ara. Comín va ser durant quinze anys el seu gran amic, un dels quals, el 69, el va viure a la presó amb la seva malaltia. Durant aquests anys, junts es van comprometre amb tota mena d'empreses creadores de cultura i de valors. Alfonso Comín era un esperit en lluita. Havia estudiat als Jesuïtes de Sarrià i provenia d'una família carlina de gran anomenada. Després va estudiar Enginyeria Industrial: el mateix camí que el Josep Maria, però cinc anys després. Va ser ell qui el va portar als consells administratius de les editorials Nova Terra, Estela i Laia. Les dues darreres les van iniciar junts, i les parets de la casa Serra Majem es van omplir de llibres.

L'editorial Laia va ser una gran empresa i el Josep Maria la frontissa necessària entre moltes persones de pensaments diferents, idees massa arriscades, deutes i censura. Els consells d'administració eren reunions ideològiques i polítiques a les que hi assistia tothom.

Van compartir tota mena de reunions il·legals i associacions no degudes: a l'escola, a l'església, a les cases dels amics, amics i més amics... Alfonso Comín ja no tenia gaire salut i va voler amb insistència, anys més tard, que el Josep Maria entrés com a independent a les llistes del PSUC per a treballar a l'Ajuntament i ell li ho va prometre.

Josep Maria Serra Martí amb els seus germans i les seves germanes

Com diu Alfred Rambla, un dels grans amics que també va fer a EMI, quan feia una cosa s'hi submergia. Van fer un viatge de feina a Menorca i van visitar els monuments prehistòrics i les platges paradisiàques. Deia la paraula magnífica cada deu minuts, era una companyia engrescadora.

El Josep Maria era una persona amb gran capacitat d'anàlisi que, en principi, no donava res per bo, però també tenia gran capacitat de síntesi, d'arribar a conclusions i de posar-les en pràctica. Tenia un profund sentit de la justícia, veia les coses molt clares i tenia la virtut de dir-les. Venia de burges i tenia l'esperit del treballador, un sentit social nat.

Un home de novetats, li agradaven les noves tècniques, la tecnologia aplicada. Amb les persones, sabia donar oportuni-

tats i delegar. Era optimista per naturalesa, fins i tot davant dels reptes, perquè li agradava molt buscar solucions. Era energètic per dins i per fora, la gent creia en ell perquè gaudia amb tot i poques vegades veia la vida negra.

A l'Ajuntament, s'entusiasmava de seguida i ben aviat va demanar la baixa de la seva empresa. Poder estar fent gestió pública al servei de la ciutat era un privilegi apassionant. Tot l'engrescava: plantejar-se un repte, defensar una idea, posar-la en pràctica, organitzar una trobada, descobrir un restaurant nou... En paraules de l'amic Joan Gummà, el Josep Maria era dels que no necessitava un gran cotxe o una gran casa, tot i que se la podia permetre. Era molt comprensiu amb les diferents posicions, i dialogant, donava seguretat i confiança perquè era molt consistent. No es deixava conduir

fàcilment, però conduïa els altres sense imposicions. Era molt provocatiu, però acceptava l'error dels altres perquè en poguessin aprendre. Un home coherent, molt exigent en el treball i com a persona, però també deixava equivocar-se. Sabia dir no i tenia una gran capacitat per exigir responsabilitats. Discutir amb ell era exposar-se a quedar retratat.

El seu cercle de gent responia molt bé a la seva direcció, altrament no durava gaire. Sabia formar un bon equip de treball. Assajava personalment tots els seus projectes i s'hi involucrava a fons. Era enginyer respecte a la metodologia, treballava amb un ordre mental i l'exigia als altres.

L'escola Costa i Llobera i la pedagogia.

Per a l'educació dels seus fills, els Serra Majem van triar la renovació pedagògica de l'escola Costa i Llobera i s'hi van implicar de ple. Pere Darder, el nou director escindit del tàndem inicial amb Pau López, també el va definir com una persona que s'entusiasmava per totes les coses i va fer un procés de canvi de les estructures heretades. Tenia una formació radicalment diferent de tot el que allà parlàvem. Era un home pragmàtic, sempre buscant i trobant solucions. Un pragmatisme idealista que tenia en compte les persones. Era el moment, els anys 60, en què arrencava el procés de renovació pedagògica. Els grans dilemes eren la religió a l'escola i la professionalitat dels mestres. L'Escola Costa i Llobera no volia ser una escola confessional i defensava la fi dels mestres capellans.

Eren famoses les discussions entre Alfonso Comín i Jordi Pujol, que també era pare de l'escola. Seguint Jordi Pujol, molts pares van treure els seus fills de la nova escola, que des d'aquell moment es declarava laica. La base de la col·laboració de l'escola amb els mestres, doncs, es va

fer d'una forma efectiva. Les escoles privades de prestigi allunyaven els pares de les aules, però Costa i Llobera va capgirar aquests conceptes i, de la relació de pares i mestres, en va sortir una consideració sobre la persona que va ser la base d'una confiança, que després es va estendre a tots els camps. Volien educar en llibertat i arribar a ser una escola accessible a tothom. Però en aquells moments era una escola privada i no podia ser d'una altra manera, l'escola pública era estatal i franquista.

Aquestes reunions van obrir els ulls a la Tere constituint el seu primer contacte amb la millor pedagogia. Marta Mata, que treballava en aquests projectes pedagògics, va establir la quota indicativa, pares i mestres tenien quotes i sous segons les seves possibilitats i necessitats. Havia estudiat pedagogia amb Maria Teresa Codina i tenia el record personal de les escoles de la República. A les reunions d'escola ell era divertit i ocurrent.

L'Associació de Veïns de Sant Gervasi.

Joan Anton Maragall tenia 22 anys i formava part d'un grup de joves que treballaven per al barri de Sant Gervasi, quan el van anar a buscar per integrar-lo d'entrada, com a president, en la incipient Associació de Veïns del barri. El Joan Anton ho explica, de forma molt concisa i emotiva, en el seu escrit d'aquesta publicació.

Sant Gervasi era un barri amb poca entitat, sense gaire moviment associatiu. Li van dir: Necessitem un president. Faltaven encara cinc anys per a la democràcia. Josep Maria Serra era un home de 45 anys, molt ocupat, pare de sis fills d'entre 6 i 16 anys. Dirigia una empresa de cent treballadors, i a més tenia tota una altra vida dedicada passionalment a moltes altres empreses ben diferents, reunions, juntes directives, assessories...

A la segona visita ho va acceptar perquè va copçar la il·lusió d'aquell jovent lluitador i entusiaste. I des d'aquell moment va ser un líder indiscutible de l'Associació de Veïns de Sant Gervasi i s'hi va dedicar plenament i amb compromís, tal com era el seu tarannà. Captava els sectors establerts, la majoria al barri i va saber entendre aquells joves i donar-los suport. Entre moltes altres iniciatives, com explica més endavant en Joan Anton Maragall, van salvar l'escola pública de primària República Argentina del carrer de Balmes que l'alcalde Viola volia enderrocar.

La recuperació del Casal per al barri va ser una de les últimes lluites, a la vigília de les primeres eleccions municipals. Sota el lema "Can Castelló: Casal de Sant Gervasi", es va aconseguir salvar de l'especulació urbanística, la darrera masia que existia al barri per l'ús de la gent. Avui és el Centre Cívic de Can Castelló.

L'Associació va encapçalar altres reivindicacions culturals, festives i lúdiques i, a les festes, el van descobrir com un home divertit i proper. Es va posar un barret de copa quan van fer el número zero d'El Tramvia Blau, la revista del barri. Ell va ser qui va fer que la revista es financés per sí mateixa. Parlava amb la gent, no era gens distant i tothom li tenia confiança i molts veïns anaven a explicar-li coses personals. Ell aprofitava cada fet que es produïa a la ciutat, urbanístic, escolar o de qualsevol mena, per explicar també el treball per mitjà del qual s'havia aconseguit: la lluita democràtica i antifranquista.

Aquest va ser l'inici d'una vida de servei públic, la veritable raó de la seva vida. Va ser un líder, un home amb qui aquells joves parlaven de les coses que volien fer i que després es feien realitat. Va ser una persona respectada per totes les ideologies, a l'Associació i al barri, hi havia molta

Josep Maria Serra Martí amb Alfonso Carlos Comín i M Lluïsa Oliveres

Cartell electoral. Eleccions municipals 1979

gent de Convergència Democràtica i ell era d'esquerres. I també el van respectar.

Cap al 1976, en l'últim ajuntament pre-democràtic, de l'alcalde Socias, Sant Gervasi tenia un regidor franquista de districte i es van començar a fer les reunions de juntes de veïns a Sarrià. El grup de Sant Gervasi havia parlat de no anar a la primera d'aquestes assemblees, però finalment va decidir fer-ho i exposar les intencions: no pactar amb l'herència de l'Ajuntament franquista sinó reclamar eleccions municipals amb la participació dels veïns en els òrgans de govern dels districtes i, per damunt de tot, que això es decidís per sufragi universal i representació de tots els partits polítics.

El Partit Comunista encara no estava legalitzat i demanar que el partit formés part de l'Ajuntament a un regidor feixista era tenir valentia. Serra Martí es va aixecar i va explicar el sentit de la presència dels membres de l'Associació en aquella assemblea. Exactament va dir tot el que aquell regidor no volia sentir: que tots volien els ajuntaments democràtics, i les coses més difícils de dir en aquella època. Va fer una defensa absoluta de la democràcia en un context de pacificació.

Foren unes paraules radicals, no tenia por d'enfrontar-se quan calia i ho sabia fer. Ja era pròxim al PSUC. La seva prudent implicació política va fer també que tothom el pogués respectar per la seva mateixa persona i no per les idees d'un grup concret. Va demostrar la importància d'estar per sobre de la militància en un partit. La seva humanitat no el portava a decaure, ni la política el despistava. Tenia un gran equilibri entre el progressisme, l'eficàcia i el sentit pràctic. I una gran riquesa humana. El seu criteri era fàcil de comprendre perquè solia tenir raó.

La feina del final del franquisme i el principi d'una nova etapa: la transició cap a la nova democràcia. Quan va morir, el 3 de juny del 1991, Pasqual Maragall el va valorar com El Senyor de Barcelona que havia fet un pas molt digne, deixant el seu estigma per allà on passava, sobretot a l'Ajuntament, on la seva il·lusió es notava molt i ara es trobava a faltar aquell senyor que estenia sobre la taula del saló del Quixot el plànol de Barcelona i explicava apassionadament totes les actuacions que s'havien de fer a la ciutat, dibuixava els carrers, traçava el pla d'hotels...

Cada cosa la va fer amb entusiasme, dedicació plena i alegria.

Manifestació reivindicativa al barri de Sant Gervasi encapçalada per en Josep Maria Serra Martí i en Joan Anton Maragall entre altres

Lideratge veïnal i ciutadà

Joan Anton Maragall

Secretari de l'Associació de Veïns de Sant Gervasi (1975-1978)

Gràcies per haver-me donat l'oportunitat de recordar vivament els anys intensos que vaig viure al costat d'en Josep Maria Serra i Martí en la seva etapa com a president de l'Associació de Veïns de Sant Gervasi.

A mesura que he anat escrivint, han anat sorgint fets concrets i anècdotes que avui enriqueixen el gran record que tinc d'en Josep Maria, qui per a mi va ser un veritable mestre en moltes coses i també en les arts de la política... un mestratge que després m'ha servit per a moltes i diverses coses a la vida.

Era en l'any 1973 que un nodrit grup de joves, d'entre 20 i 30 anys, veïns de Sant Gervasi, quasi tots militants en partits d'esquerra en la clandestinitat, ens plantejàvem que calia crear una Associació de Veïns al barri, tal com ho havien fet la gran majoria de nuclis de la ciutat.

Sarrià o Gràcia ja feia cert temps que tenien les seves associacions veïnals i eren llavors un paraigües legal des d'on es podia fer la reivindicació més propera i, per tant, la política de base.

Ens reuníem per assentar les bases de la futura plataforma veïnal, i superàvem moltes diferències -ja llavors els grups polítics eren gelosos dels seus protagonismes-, però un cop ho tinguérem clar, calia trobar un candidat a president: algú que, per la seva trajectòria, tingués el

consens de tots i sabés conciliar les diferències a més de ser una persona respectable, de seny, i que no fos sospitosa per a l'autoritat governativa, ja que calia presentar els papers per a constituir quelcom tant "perillós" com una Associació de Veïns i alguns teníem antecedents...

Ja us ho podeu imaginar, llargues discussions... no trobàvem el personatge.... Una situació insòlita: un grup de joves força inexperts a la recerca d'una personalitat consolidada amb un determinat perfil... per a liderar una aventura!!!

Un de nosaltres, potser vaig ser jo mateix per referències que em va donar un parent, va esmentar el nom d'en Josep Maria. Tot i que era ben conegut en altres àmbits, no ho era per a nosaltres, que teníem una generació menys.

Crec que vàrem ser tres de nosaltres els encarregats d'anar un vespre a casa d'en Josep Maria a convèncer-lo d'una cosa que ell no s'esperava. Com a persona de criteri que era, ens va fer moltes preguntes i ens va demanar uns dies de reflexió. De tota manera, recordo que a l'acomodar-nos vaig veure que li brillaven els ulls. Vaig sortir amb la intuïció de què ja teníem president... encara que el mateix Josep Maria potser encara no ho tenia clar!!!

Poc després ell encapçalava la sol·licitud d'inscripció al capdavant d'una junta de

consens entre independents i representants tàcits de diferents grups polítics.

L'associació es va constituir el 15 de desembre de 1975, menys d'un mes després de la mort del dictador, en una assemblea autoritzada, on hi varen participar una vuitantena de persones. Tot un èxit.

El sol fet de poder-nos reunir obertament i discutir sobre moltes coses, sempre vigilant de no traspasar els límits, doncs era evident que hi havia algun informador, ja era un gran pas.

El debat en les juntes era sovint molt viu, fins i tot acalorat. En Josep Maria, en aquestes ocasions, mantenia i imposava la calma, proposava un acord sempre pràctic, sovint compromès i moltes vegades engrescador. Tenia una gran habilitat per poder entendre la nostra manera de pensar i de fer, tot i que érem 20 anys més joves que ell.

A més, ell estava molt més enfeinat que nosaltres, però tolerava bé fins i tot les reunions de diumenge a la tarda, pobre família Serra!

Els llaços que vàrem establir amb les altres associacions veïnals foren intensos i la nostra implicació en les organitzacions que lideraven l'oposició al franquisme a Barcelona, era total.

Inoblidable primer 11 de Setembre a Sant Boi, manifestacions, enterrament de Puig Antich i un molt llarg etcètera.

En quasi un any ens convertirem en una entitat reconeguda al barri, a la ciutat i, sobretot, en l'àmbit de la lluita antifranquista.

No em voldria estendre més parlant d'en Josep Maria Serra com a líder veïnal, sinó que voldria posar el focus en dues acci-

ons concretes, que simbolitzen les moltes altres que es varen dur a terme des de l'Associació de Veïns amb en Josep Maria al capdavant. Em refereixo a la preservació Can Castelló, un espai del qual avui gaudeixen molts veïns, i al rescat de l'antiga escola República Argentina, al carrer Balmes (avui escola Poeta Foix). Ambdós equipaments estaven a punt de ser enderrocats per la voràgina de l'especulació dels anys 70 a Barcelona.

CAN CASTELLÓ era, potser, l'única masia que quedava a Sant Gervasi, datada en els anys 30. Tenia un ampli i frondós jardí al voltant. La revisió del Pla Comarcal va manllevar-li la qualificació de zona verda que tenia des de 1953, per convertir-la en terreny d'aprofitament privat per a la construcció d'habitatges. Una de les clàssiques operacions de requalificació urbanística pròpies de l'època.

Recordo molt bé una tarda d'hivern en què en Josep Maria als seus quasi 50 anys i jo mateix hi vàrem anar, vàrem saltar no sense dificultats, la tanca que els propietaris havien posat al jardí i inspeccionarem la finca. En Josep Maria, a diferència de mi, semblava no tenir gens de por!

Va ser el moviment veïnal, liderat per L'Associació, qui va evitar que aquell espai desaparegués i el va reivindicar com a ateneu popular. Després ha acabat esdevenint un espai per a gent gran que acull també a diversos centres cívics.

El procés va ser llarg, doncs el 1978 l'Ajuntament informa que fa un intercanvi de la finca per una major edificabilitat en els solars del costat, del mateix propietari. Les entitats veïnals vàrem impugnar aquesta solució i no va ser fins a 1992 que el Tribunal Suprem ens va donar la raó.

El 10 de novembre de 2007 (setze anys després que en Josep Maria ens hagués

deixat) es va inaugurar el Centre Cívic de Can Castelló.

SALVEM EL COL·LEGI NACIONAL REPÚBLICA ARGENTINA!

Va ser el lema de la reivindicació que l'Associació de Veïns i els pares de les nenes de l'escola vàrem iniciar quan el febrer de 1976, va arribar una ordre de desnonament que obligava a tancar el col·legi República Argentina de manera immediata, deixant a tots els escolars al carrer.

Els propietaris havien guanyat el plet contra l'Ajuntament i l'escola, amb el seu gran pati, es destinarien a la construcció de pisos de luxe.

Si ningú no hi posava remei 420 nenes es quedarien sense escola al final de curs, en un barri amb un important dèficit d'escoles públiques.

L'entrevista que 15 dies després tinguérem les associacions de pares i de veïns amb l'alcalde per a demanar-li que no es derruís l'escola, va ser una de les poques vegades en què recordo a un Josep Maria totalment encès! Jo temia que l'alcalde ens fes fora del despatx.

Els resultats no foren en absolut satisfactoris per a nosaltres i el cert era que el temps, en vigílies de les vacances d'estiu se'ns tirava a sobre, l'escola no reobriria a l'octubre.

Les converses continuaven, però les setmanes passaven i no es donava la solució. El 2 de juny ens tancàvem a l'escola els veïns i els pares disposats a restar-hi fins a arribar a una solució.

Dormíem, en Josep Maria el primer, en els matalassos del gimnàs que havíem col·locat en les dependències de la planta baixa.

Penjarem pancartes, a l'exterior de l'edifici, que tothom podia veure des del transitat carrer de Balmes, enlairarem un globus monumental amb una pancarta de 20 metres amb el lema de la campanya: "Salvem el Col·legi Nacional República Argentina". Al vespre eren més de 500 les persones que s'hi havien concentrat. Després d'una assemblea, uns 150 pares i veïns ens quedarem a passar la nit dins del centre.

L'endemà, les nenes assistiren normalment a les classes fins que, a les tres de la tarda, es presentà un cotxe patrulla de la Policia Municipal i un vehicle del cos de Bombers amb ordres expressos de l'alcalde de retirar les pancartes. Al cap de poc, pares i veïns, ja n'havien penjat unes altres: "Estudiamos en el colegio República Argentina, ¿dónde estudiaremos si nos lo quitan?", "Barcelona plora, 400 nenes sense escola, gràcies alcalde". Al llarg d'aquells deu dies que durà el tancament, el grup anà creixent, uns anaven rellevant als altres i noves pancartes s'afegien o substituïen les existents: "La escuela unida no será movida", "Queremos salvar la escuela", "Volem solucions concretes, ara mateix!!".

Durant el cap de setmana que coincidí en aquest període s'efectuaren un seguit d'actes lúdics i festius adreçats als alumnes, pares i veïns: partits de bàsquet, dinar de germanor, cinema còmic, ballada de sardanes, xocolatada, pallassos, concurs de pintura, xerrada de Marta Mata sobre pedagogia... Les alumnes de 8è, que havien anat recollint diners per al viatge de final de curs, els lliuraren per a contribuir a les despeses de la campanya. S'anaven rebent visites i adhesions de persones -el pintor i veí Antoni Tàpies va lliurar-nos una carta de suport (que encara avui es conserva a l'Escola)-, grups polítics, sindicals i entitats de tota mena s'hi adherien.

15787

ORDEN de 6 de agosto de 1976 por la que se dispone que se inicien los trámites de expropiación del inmueble donde está ubicado el Colegio Nacional «República Argentina» de Barcelona.

Hlmo. Sr.: Por sentencia del Tribunal Supremo dictada con fecha 20 de febrero de 1975, se condena al excelentísimo Ayuntamiento de Barcelona a desalojar y poner a disposición de sus propietarios el edificio arrendado con fecha 20 de diciembre de 1939 por la referida Corporación Municipal, y en el que actualmente se encuentra instalado el Colegio Nacional «República Argentina».

La desaparición del citado Centro docente plantea un grave problema social, al no existir otro Colegio Nacional femenino en la zona y dada la imposibilidad de disponer de terrenos que permitan una acción urgente de construcción.

En consecuencia, con el fin de no desatender la escolarización de los 450 alumnos que cursan sus estudios en el referido Centro y ante las dificultades surgidas para la adquisición amistosa del edificio donde se encuentra ubicado, se ha considerado oportuno acudir al procedimiento expropiatorio, teniendo en cuenta el carácter de Servicio público que tiene la enseñanza.

En su virtud, de conformidad con lo previsto en el artículo 11, párrafo 2.º, del Reglamento de la Ley de Expropiación Forzosa, en relación con el artículo 10 de la misma Ley, este Ministerio ha dispuesto que por la Junta de Construcciones, Instalaciones y Equipo Escolar, se inicien los trámites para declarar de urgencia la expropiación forzosa en favor del Excelentísimo Ayuntamiento de Barcelona, del inmueble donde está ubicado el Colegio Nacional «República Argentina» de aquella capital.

Lo digo a V. I. para su conocimiento y efectos.

Dios guarde a V. I.

Madrid, 6 de agosto de 1976

MENENDEZ Y MENENDEZ

Hlmo. Sr. Presidente de la Junta de Construcciones, Instalaciones y Equipo Escolar.

Ordre d'expropiació de l'antiga "Escuela Nacional República Argentina", cartell de la campanya popular per a salvar-la i imatge de l'edifici amb pancarta reivindicativa.

Actualment és l'Escola Pública Poeta Foix al carrer de Balmes.

Aquella era una reivindicació ferma i pacífica, que va ser molt mediàtica.

En Josep Maria tant organitzava un partit de bàsquet -no recordo si va jugar-com prenia decisions, sempre comptant amb el parer dels altres, aplacant alguns ànims o encenent-ne d'altres. Cercant sempre la unitat que s'havia generat entre els veïns i els pares, que el que volien era la seva escola i els feia cert respecte la politització d'una reivindicació que, sens dubte, tenia una repercussió política.

Recordo en especial l'arribada a l'escola, ja avançada una nit, del Consell de Forces Polítiques de Catalunya que, pels que no ho recordin, era el govern d'unitat de tots els partits catalans, encara clandestins. És a dir, un govern a l'ombra que encarava l'esperança i, per tant, tenia un gran recolzament popular. Dins l'escola estàvem reunits en assemblea, l'Associació de Veïns i els pares. En Josep Maria sabia que vindrien i els va sortir a rebre. Entre ells hi havia, Joan Reventós, Jordi Pujol, crec que Antoni Gutiérrez, Anton Canyelles i d'altres que ara no recordo. Fou un moment una mica solemne, dins la precarietat d'una escola ocupada des de feia dies, però va ser tot un senyal de què aquella reivindicació havia passat a ser també una reclamació molt més àmplia.

Encara avui en el barri alguns recorden aquells 10 dies, amb torns de nit, subministrament d'aliments i la constant visita de representants de les més diverses entitats civils del país.

El divendres 11 de juny -desè dia del tancament-, el governador civil de Barcelona, Salvador Sánchez-Terán convocà una reunió amb totes les parts implicades en el conflicte. Hi assistirem alguns de nosaltres, veïns i pares i el nostre portaveu era en Josep Maria. L'únic objectiu era trobar una solució definitiva al problema

de l'escola "República Argentina". Pocs vegades vaig veure a en Josep Maria tan contundent. La solució va arribar amb el compromís del governador i el Ministerio de Educación de què s'expropiaria per via d'urgència el terreny per a què l'escola continués.

Quan a primera hora de la tarda, després de la reunió, els pares comissionats tornaren a l'escola i comunicaren com havia anat la mateixa, l'alegria i les mostres de satisfacció de tots els presents esclataren.

Des de llavors l'escola, segueix en la seva ubicació i s'ha modernitzat i engrandit. Com he dit, només són dos exemples, però il·lustren el tarannà, la fermesa i el compromís de qui fou, per molts motius, un dels més grans entre els que forjaren coses de les quals avui gaudim a Barcelona.

Crec que estem en deute amb ell i aquest acte ens ajuda a tots a recordar a una gran persona que, discretament, va fer una feina enorme.

Gràcies, Josep Maria.

Josep Maria Serra Martí amb Pau Verrié

Homenatge a Barcelona

Pau Verrié

Enginyer industrial, coordinador de Serveis Municipals de l'Ajuntament de Barcelona (1981-1986)

Vaig conèixer en Josep Maria a l'Associació. L'any 1974 vaig entrar a treballar-hi com a coordinador de la Comissió d'Urbanisme i ell era, aleshores, un membre de la Junta. Com que més endavant anàvem tots dos a l'estiu a Menorca i ens trobàvem a la mateixa platja, es va anar establint progressivament una relació més propera i personal.

A les eleccions municipals de 1979 en Josep Maria va anar com a independent a la llista del PSUC, però, malgrat els bons resultats obtinguts, ell no va resultar elegit. Tanmateix, es va incorporar a l'equip municipal com a coordinador d'Empreses Municipals i, l'any següent, ja com a regidor de Serveis i Empreses Municipals, arran d'una vacant que es va produir. L'any 1981 va haver-hi una vaga dels serveis de neteja i de recollida d'escombraries amb una situació conflictiva important que va acabar amb el cessament per part de l'alcalde del coordinador de serveis.

És aleshores, a l'estiu d'aquell any quan, a proposta d'en Josep Maria, l'alcalde Serra em va nomenar coordinador de Serveis Municipals i vaig començar la meva col·laboració professional amb en Josep Maria durant cinc anys, fins a 1986.

En la meua intervenció voldria destacar vuit aspectes o moments de l'etapa en la que vaig col·laborar amb en Josep Maria, que considero interessant posar en

relleu, tant per la seva importància com també, sobretot, perquè exemplifiquen l'estil de treball d'en Josep Maria, sempre al servei de la seva ciutat, Barcelona, i dels seus ciutadans. Fer un homenatge a en Josep Maria Serra i Martí és fer un homenatge a Barcelona.

Canvi de sistema i canvi de gestió

A finals de 1981 el tinent d'alcalde d'Hisenda de l'Ajuntament, en Joaquim de Nadal, ens va convocar i ens va dir que per a 1982 el pressupost quedava congelat. Això representava un problema important per a l'àrea de Serveis Municipals. Les contractes existents, tant de neteja com de recollida d'escombraries, eren de llarga durada amb final dins del següent mandat municipal (una s'acabava el 1985 i l'altra el 1999) i tenien unes clàusules de revisió de preus lleonines. I, a tot això, calia afegir uns nivells d'inflació molt elevats. Què va fer en Josep Maria? Va ser aleshores quan de veritat vaig començar a aprendre com es feien aquestes coses. Va convocar a l'empresa que tenia la concessió de neteja i li vam plantejar la situació i que, per tant, el 1982 el cost total seria el mateix que l'any anterior. Quina alternativa li oferíem?

Fer un replantejament del pla de treball i dels serveis, guanyant productivitat, però mantenint el mateix nivell de qualitat. Va ser una negociació molt dura, ja

que l'empresa no tenia l'obligació legal d'acceptar-ho, però ens en vam sortir.

Paral·lelament vam convocar a les dues empreses que tenien la concessió de recollida d'escombraries (una era la mateixa que la de neteja). Aquí el problema era encara més complicat. Es pagava per Tm recollida i hi havia una casuística complicada de preus segons els equips que s'utilitzaven. La proposta d'en Josep Maria va ser, també, de fer un canvi radical: oblidar-nos del sistema actual de preus, fixar un preu únic per Tm (que vam calcular en funció del preu total pagat el 1981, dividit pel nombre de Tm recollides) i donar llibertat a les empreses per a fer els ajustaments de sistema que necessitessin, incloent-hi la introducció de contenidors, per tal de millorar la productivitat. A la vegada, vam eliminar molts serveis complementaris menors de cost elevat i necessitat dubtosa. També en aquest cas ens en vam sortir i progressivament, durant els anys següents, la ciutat es va omplir de contenidors.

Aquests canvis implicaven, en ambdós casos, que la revisió de preus es faria, a partir d'aleshores, en funció de l'increment de l'IPC, deixant de banda el sistema vigent de revisió. Les empreses havien d'assumir, com totes les altres empreses en general, que la negociació salarial amb els seus treballadors era la seva responsabilitat i no corresponia a l'Ajuntament negociar amb els treballadors les seves demandes salarials.

Com oposar-se a una vaga per a defensar els ciutadans

Des dels anys de la transició cada any hi havia una vaga dels serveis de neteja i de recollida d'escombraries. La clàusula de revisió de preus de les contractes consistia en fórmules polinòmiques que incloïen, entre d'altres, el % d'increment

salarial del personal. És fàcil comprendre el que passava: els treballadors demanaven un % d'augment a l'empresa i aquesta responia que si l'Ajuntament hi estava d'acord, l'aplicarien. El resultat era que es declarava cada any una vaga, que bàsicament perjudicava els ciutadans, per tal que aquests fessin pressió a l'Ajuntament fins que aquest cedís. Així va funcionar fins al 1981. Amb els canvis de gestió que he explicat abans, la fórmula de revisió s'havia abandonat i li tocava a l'empresa assumir la seva responsabilitat de negociar amb els treballadors l'augment salarial, sabent que l'Ajuntament només estava disposat a augmentar el % de l'IPC i que el preu total de 1982 estava tancat i els sindicats havien d'assumir que ja no disposaven de carta blanca per a poder pressionar els ciutadans i havien de negociar amb l'empresa, com ho han de fer la resta de treballadors.

El resultat va ser la convocatòria d'una vaga indefinida, els sindicats ens van venir a veure, ens van anunciar tot el que podia passar si no cedíem, però l'Ajuntament no va cedir i va passar a l'ofensiva. Vam llogar tots els contenidors d'obres de la província de Barcelona (recordeu que en aquells anys els residus d'obres es recollien en grans contenidors metàl·lics que les empreses dipositaven al carrer), vam editar milers de fulls informatius (un per família, per a distribuir-los a les bústies de correu) explicant la situació i demanant la col·laboració ciutadana traient les escombraries només tres dies a la setmana i dipositant-les als contenidors d'obres. Vam editar cartells (un per edifici per a penjar-los a les porteries) amb un plànol del districte indicant on posaríem els contenidors i l'Alcaldia va dictar un decret d'emergència mobilitzant tot el personal i vehicles propis municipals, per tal de fer la recollida dels contenidors. A la vegada, vam negociar amb la Generalitat un decret de serveis mínims

(mai se n'havia aplicat un fins aleshores). El resultat va ser que la nit abans de començar la vaga, els sindicats la van desconvocar, no vam haver d'aplicar les mesures programades i fins bastants anys després no va tornar a haver-hi una vaga d'aquests serveis.

Una experiència pionera de gestió públic-privada

Quan en Josep Maria va assumir la responsabilitat de serveis municipals es va trobar amb una planta incineradora d'escombraries mig paralitzada i amb un dèficit econòmic molt elevat. El sistema de gestió era a través d'una concessió a un grup de 4 empreses: Von Roll que aportava la tecnologia, la MTM que produïa la maquinària, OYSHSA que feia la gestió i HECSA que comprava l'electricitat. La concessió suposava que l'Ajuntament assumia, a més a més del cost del servei, el 100% del dèficit d'exploració. Vam enfocar el canvi per dues vies: una millora radical del funcionament per tal d'incrementar la producció d'energia i un canvi en el sistema de gestió. D'una banda, vam encarregar a EDF (Electricité de France), l'empresa pública francesa que gestionava una planta bessona al costat de París, que fes una auditoria de funcionament i proposés un pla integral de manteniment.

D'altra banda, vam iniciar una negociació amb les empreses per a crear una empresa públic-privada, TERSA (Tractament i Recuperació de Residus, S.A.), amb 50% de capital públic (Ajuntament i Entitat Metropolitana a parts iguals) i un 50% de capital privat (a parts iguals entre les antigues concessionàries). Un cop posat en marxa el nou pla de manteniment i producció i constituïda TERSA, l'Ajuntament li va encarregar la gestió i vam acordar pagar-li un preu prefixat per cada TM que s'incinerés, la qual cosa

incentivava, al contrari que amb la concessió anterior, l'interès de TERSA en obtenir una millor productivitat per assegurar la seva viabilitat.

Els resultats van ser ràpids i espectaculars: en 3 anys la producció d'electricitat es va situar al mateix nivell que la planta bessona de París (amb una producció equivalent al 50% del consum elèctric públic de Barcelona) i el compte d'exploració va passar de ser altament deficitari a tenir beneficis. Aquest resultat, unit a la millora de productivitat i contenció de costos de la recollida d'escombraries, ens va permetre congelar durant els tres anys següents la taxa de residus que pagàvem tots els ciutadans. Una millor gestió, un millor servei i a millor cost.

Amb TERSA, en Josep Maria va iniciar una transformació fonamental del sector d'empreses municipals, basada, en gran part, en fórmules de gestió públic-privades. Els canvis a MERCABARNA, als serveis funeraris, a parcs i jardins, la posada en marxa de Barcelona Activa i d'Iniciatives S.A., el Zoo i la creació del Consell d'Empreses, van donar coherència i impuls a un gran projecte de desenvolupament econòmic municipal i metropolità.

Un Pla de Neteja per a canviar la imatge de Barcelona

El 1981 en Josep Maria va plantejar el projecte de fer un Pla de Neteja de la ciutat. El 1985 acabava la contracta de neteja i era una bona oportunitat per a fer un replantejament global. Molta gent a l'Ajuntament ens desaconsellava d'embranchar-nos en un projecte de canvi de llarg abast, dos anys abans d'unes eleccions municipals (les de 1983) i que no tindria resultats fins dos anys després d'aquestes. No els vam fer cas perquè un bon projecte no pot condicionar-se als

terminis electorals i, si hi confiem, no ens ha de fer por posar-lo en marxa. Vam començar fent unes noves ordenances de neteja que substituïen les existents totalment obsoletes. Vam viatjar a París (una ciutat amb moltes característiques urbanes i de població similars a Barcelona) i a Itàlia, a Pàdua i a Mòdena (dues ciutats, en aquells moments amb els sistemes tecnològics i de gestió més avançats en el sector), i vam establir línies de col·laboració estretes amb els serveis de neteja d'aquestes ciutats. Fruit d'aquesta col·laboració va ser que l'abril de 1984, convidats per l'enginyer Aulo Magagni, vam participar a Pàdua en unes jornades tècniques sobre neteja urbana en les que en Josep Maria i jo vam presentar una ponència, segurament, l'únic text conjunt que vam escriure.

Per a impulsar el Pla de Neteja vam convocar un concurs internacional d'idees

sobre la neteja de la ciutat, amb un jurat també internacional. Les pressions que vam tenir per a no fer-ho van ser importants, especialment per part de FOCSA que era l'única empresa concessionària que, des de 1915, gestionava el servei. Els interessos dins i fora de l'Ajuntament per a no fer canvis radicals, eren importants. Però el concurs va seguir endavant i va ser un èxit, tant pels projectes que s'hi van presentar, com perquè va provocar un canvi molt important al si de FOCSA, amb canvis de directius i d'enfocament, el que, al final, els va permetre guanyar el concurs.

Amb els resultats del concurs es va elaborar un projecte de pla de neteja i es va licitar per a fer la nova contracta, aquesta vegada per un període de set anys i mig i no de 15 o 25 com era la durada de les anteriors. Només em referiré a un aspecte innovador del plantejament municipal.

Josep Maria Serra Martí i Pau Verrié amb l'Alcalde Pasqual Maragall.

Les empreses havien d'oferir una proposta econòmica pel pla que licitaven i, al mateix temps, pel mateix preu de la seva oferta, proposar-nos el pla de neteja de la ciutat que consideraven millor. Es tractava d'aconseguir el millor preu, però també aprofitar al màxim l'experiència i coneixements de les empreses. A la tardor de 1985 va posar-se en marxa el nou Pla de Neteja, que havíem presentat les setmanes abans als ciutadans en una gran exposició a l'Hivernacle del parc de la Ciutadella, a la que van assistir desenes de milers de persones i va durar un mes.

Com fer una selecció de personal

Per tal de renovar i ampliar els equips tècnics del servei de neteja, el 1982 vam convocar un concurs per a seleccionar 9 tècnics de nivell mitjà o superior. El jurat el formàvem en Josep Maria, jo mateix i 3 tècnics del servei de neteja (un economista i dos enginyers). Entre els que van superar la prova escrita, vam fer una ronda d'entrevistes. Amb un gran consens en vam triar 6 i ens quedaven 7 o 8 candidats més, entre els que calia triar els tres restants. En Josep Maria va proposar que ho féssim pel procediment d'anar-los descartant d'un en un.

En la primera ronda els tres tècnics del servei i jo vam coincidir a proposar el mateix candidat a descartar. En Josep Maria ens va preguntar quina era la raó per a fer-ho i tots quatre vam coincidir en la seva edat, tenia 56 anys. Es va produir un silenci i en Josep Maria va dir: "Jo també tinc 56 anys, creieu que hauria de dimitir?". Ho recordo com un dels moments de la meua vida professional en què ho he passat pitjor. Com us podeu imaginar, vam tornar a votar i el que proposàvem descartar va ser escollit i va resultar ser un dels millors entre els 9 seleccionats.

Una experiència que he tingut sempre més en compte en les desenes de processos de selecció en els que he participat. Saber distingir l'essencial i no deixar-se portar per falses impressions.

Els mercats municipals com a element clau del proveïment de la ciutat

A començament dels anys 80 els mercats municipals estaven en crisi: males instal·lacions, manca absoluta de gestió municipal, creixement d'ofertes privades alternatives... En Josep Maria va apostar decididament per a revitalitzar la xarxa de mercats municipals, una de les millors d'Europa. Vam començar per fer una nova ordenança de mercats, vam reestructurar la plantilla de personal municipal, reduint-la a la meitat, però dotant-la de nous tècnics, i obrint una perspectiva de transformació que va aconseguir, en els anys següents, canviar l'actitud d'oposició dels concessionaris (els venedors) en una de confiança i d'il·lusió en els canvis futurs. El Pla de Mercats que es va posar en marxa amb la reforma del mercat de Sagrada Família, amb fortes reticències inicials dels concessionaris i duríssimes discussions, encara avui s'està desenvolupant amb la rehabilitació i transformació dels antics mercats en estructures modernes, ben equipades i eficients, dels que l'últim exemple n'és el mercat de Sant Antoni.

L'Aqüeducte Ter-Llobregat: millora de qualitat i garantia de subministrament de l'aigua

Barcelona tenia dos problemes greus pel que fa al subministrament de l'aigua: la mala qualitat i la manca de seguretat del proveïment. La qualitat milloraria substancialment amb la posada en marxa de l'estació depuradora d'Abrebra, però la manca de seguretat estava condicionada per les obres paralitzades des de

feia temps de la connexió de les xarxes de subministrament de les aigües del Ter i del Llobregat, que eren competència de l'Estat. En Josep Maria va iniciar una difícil negociació per aconseguir el finançament, en bona part compromès però no executat, i el reinici de les obres. Ho va aconseguir i les obres es van acabar. Recordo com una experiència insòlita i impactant, el recorregut que vam fer, acompanyats dels directius i tècnics d'Aigües de Barcelona, per l'interior de la canonada que connecta l'estació de la Vall d'Hebron amb la de Riera de Can Toda, darrere de la plaça Sanllehy. L'aqüeducte va unir, per fi, les xarxes de l'aigua procedents del Llobregat i del Ter, garantint així que un problema en una d'elles no deixés mitja ciutat sense proveïment.

El projecte d'en Josep Maria era més ambiciós: es tractava que l'Estat retornés la propietat de l'estació de Cardedeu als municipis usuaris que rebien aigua del Ter i que l'havien finançat a través d'un cànon. Tot i que la constitució d'un consorci de tots els municipis estava en fase molt avançada, les discrepàncies entre els partits polítics que governaven la Generalitat i l'Entitat Metropolitana no va fer possible que el projecte arribés a bon fi. De fet, encara avui, la gestió de les aigües del Ter-Llobregat és objecte de dures polèmiques i de litigis als tribunals.

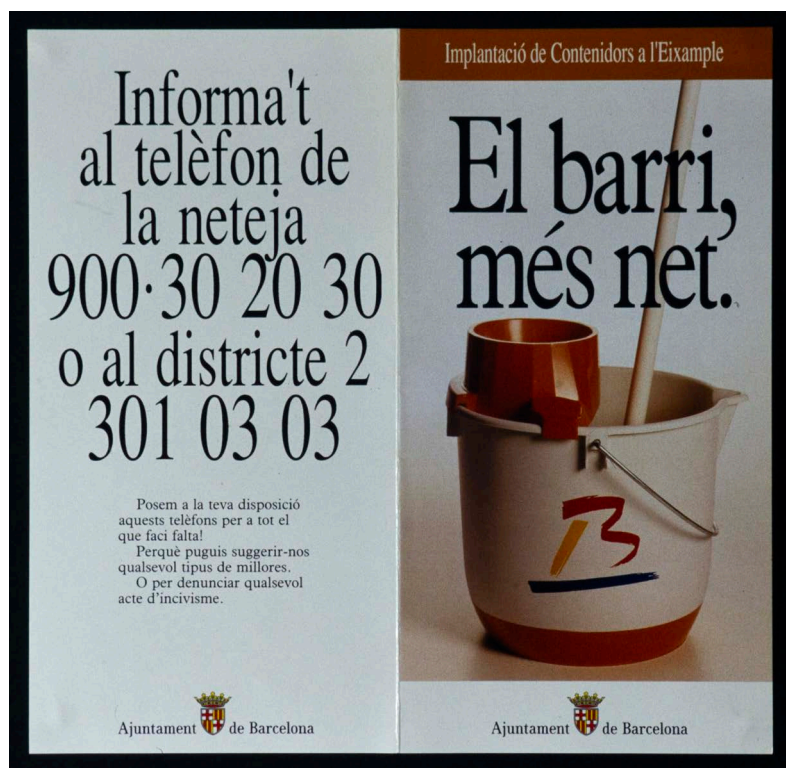
Barcelona més que mai: una imatge i un lema per a la ciutat

Arran del campionat mundial de futbol de 1982 l'Ajuntament de Barcelona, per iniciativa d'en Josep Maria, va promoure l'impuls d'una campanya de neteja urbana ("Juga net amb la teva ciutat") de les ciutats seu del campionat. A partir dels bons resultats assolits es va impulsar una campanya de neteja urbana a tot

l'estat amb la participació de 70 municipis. Així va ser com, sense quasi no plantejar-s'ho, en Josep Maria es va convertir en l'impulsor i organitzador de les campanyes d'imatge de l'Ajuntament. Una acció molt potent d'informació ciutadana, de promoció dels canvis en els serveis de neteja (ús de contenidors i recollides selectives, entre altres) i de posada en marxa del nou Pla de Neteja de 1985, va permetre introduir la imatge d'una B majúscula amb colors vermell, groc i blau i el lema "Barcelona més que mai" que va anar estenent-se a totes les àrees i activitats municipals i convertint-se en la imatge i el lema de la ciutat. Va ser l'origen de nombroses campanyes d'imatge i comunicació, de les quals una de les més populars va ser "Barcelona, posa't guapa", de neteja de les façanes dels edificis, que va canviar en pocs anys la imatge de la ciutat.

I com a conclusió

Penso que una de les grans aportacions d'en Josep Maria a la gestió pública va ser la de posar en valor la importància de la gestió. La revista municipal CEUMT, que abans d'entrar a l'Ajuntament co-dirigia jo, va publicar (n.27, juny 1980) un article seu, "Servicio municipal, empresa municipal", que encara avui manté plena actualitat. Només en destaco un plantejament que resumeix el que per a mi és el criteri essencial per a distingir entre gestió pública i gestió privada: "Cal afinar els instruments de govern, administració i control, sense els quals no existeix un sistema bo. I distingir que dels tres elements, la titularitat dels quals no té per què coincidir: propietat, gestió i control, el que és irrenunciable és el tercer." El 1995 vaig tenir l'honor de participar en un acte d'homenatge que se li va fer a l'Ajuntament de Barcelona. Al final de la meva intervenció resumia quatre criteris que crec que caracteritzen l'estil de

Cartell campanya neteja

treball d'en Josep Maria: cal conèixer els problemes de primera mà, directament, sense intermediaris; cal anar a buscar solucions allà on ja tenen experiència; cal saber quant costen les opcions que prenem i optimitzar-ne el cost i el preu i, per últim, cal negociar amb força, amb perseverança i amb tossuderia però també amb claredat, tancar un acord i complir-lo.

I acabava recordant que “en Josep Maria no acostumava a felicitar els que treballaven amb ell. Si he de ser sincer no recordo que em felicités mai. Però també sóc sincer quan dic que no vaig tenir mai la sensació que em manqués aquesta felicitació. En Jordi Maymó, que va ser el coordinador de proveïments i consum, deia que en Josep Maria comunicava sense paraules. Crec que és una expressió ajus-

tada, que sintetitza bé com transmetia els seus sentiments”.

I acabo, en Josep Maria Serra i Martí és la persona de la qual més he après en l'àmbit professional, una experiència que ha estat determinant en les altres feines i responsabilitats que he assumit en la meua vida. Vull recordar-lo, doncs, com un amic amb el qual, durant un temps, vaig tenir l'oportunitat i la sort de treballar i aprendre al seu costat.

Reunió de govern municipal. A l'esquerra de Josep Maria Serra Martí: Pasqual Maragall, Albert Batlle i Joan Torres i a la dreta: Joaquim de Nadal

Politècnics

Joan Torres Carol

Enginyer industrial, regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1983-1995)

El maig de 1995, en el comiat com a regidor, vaig fer un agraïment general als meus companys de Consistori, però d'una manera especial a dos d'ells, que han representat per a mi una síntesi d'entendre la política i el de ser un servidor públic.

L'estimada Maria Aurèlia Campany, que ja el 1963 ens va ajudar a formar un moviment cultural i social, L'ALPHA 63, embrió del compromís polític de molts dels companys de L'Hospitalet.

I el company enginyer, Josep Maria Serra i Martí, el professor i l'alumne, en qui compartíem des de la nostra "visió tècnica" una manera peculiar de fer política.

Era aquesta "visió tècnica", la que va anar conformant el nom de "politècnics", que a partir del seu concepte etimològic, "poli" sinònim de molt, "tehere" de tècnic i "ico"relatiu a, comportava una manera d'enfocar les nostres responsabilitats i donar un sentit racional a les nostres obligacions i propostes, sense oblidar l'enginy personal.

L'enginy que vàrem adquirir en la nostra formació com a enginyers industrials, que després d'ingressos molt selectius i uns quants anys de carrera professional, vàrem adquirir una formació transversal i generalista que ens permetria adap-

tar-nos a les demandes de treball o vocacions, en alguns casos, tant públiques com privades.

Així vàrem adoptar els dos, per diferents camins i raons, els compromisos en la gestió pública a l'Ajuntament de Barcelona, amb la sort d'estar al servei del millor i brillant alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall. Del que s'ha dit tots aquests darrers mesos, en celebrar els seus 80 anys en la seva tràgica supervivència.

De l'especial relació que vàrem tenir amb ell, des de les responsabilitats del Josep Maria en Serveis Municipals i Urbanisme i jo des de Via Pública, Mobilitat i Seguretat ens vàrem impregnar d'un impuls de canvi, a vegades d'una inspiració o "somni", que demanava sempre "un pas endavant", que era un atreviment per actuar en la majoria dels casos en el marge de l'al-egalitat, sempre a favor dels interessos generals, tot exigint-nos més tard el canvi legislatiu més adient. Però amb la garantia personal i política de la seva cobertura, tant si era un èxit o un fracàs... per això, Pasqual Maragall era un Líder.

Aquesta manera d'actuar, com deia en Josep Maria, es portava a la pràctica una certa gosadia, per adaptar a la nostra racionalista i metòdica manera de fer del polític, enfront de la gosadia d'altres companys, de la gosadia més política.

La primera requeria anàlisis, dades, propostes i temps no compatible moltes vegades, en l'oportunitat de la pràctica política. En Josep Maria em deia, no pasarem de notable, de l'altra gosadia més oportuna, era per excel·lent... nosaltres reconeixíem en aquest cas, al Líder.

Però aquesta gosadia racional no era obstacle per a la creativitat en la comunicació i en la potencialitat que ens oferia el màrqueting... qui no recorda "Barcelona més que mai" o "Barcelona posa't guapa".

En Josep Maria era un apassionat d'aquesta "disciplina", tots el varen imitar (Operació Nadal, Planta el cotxe).

Uns políticns que juntament amb molts responsables dels nostres equips, teníem un sentit racional de la vida, aprendre abans que tenir raó, considerar que la raó i la ciència no són suficients... és a dir,

humanisme, però també modèstia, ser millor que important, saviesa pràctica i saviesa reflexiva, tot amb humilitat i humor, en la forma de comunicar i debatre, una mica d'ironia sana, en definitiva... humanisme, humilitat i humor.

Així era l'amic Josep Maria, que ens va deixar una petjada i que la solera del temps ha ampliat.

El seu traspàs ens va fer més responsables i sensibles enfront dels compromisos immediats dels JJOO. Ell també va contribuir al seu èxit.

Estimat Josep Maria, et recordaré amb sana enveja els teus cabells "silvers", la teva carpeta o cartera ben agafada, el teu caminar trepidant... la teva energia positiva i la teva empatia.

Gràcies, Josep Maria.

Imatge del logo dels serveis i de les campanyes publicitàries de l'Ajuntament que va impulsar en Josep Maria Serra Martí.

En Josep M Serra i Martí un referent laboral a la meva vida

Rosa Maria Forcada

Experta en residus

Des del dia que en Pau Verrié em va trucar i em va preguntar si volia participar en aquest homenatge al Josep Maria he donat moltes voltes a la memòria, buscant quins pensaments em venien al cap, quines coses me'l recordaven i quines emocions m'afloren, per acabar trobant el paper que aquest regidor-conseiller de Serveis i Empreses Municipals ha tingut a la meva vida.

El vaig veure per primera vegada com a integrant del Tribunal del concurs al qual em vaig presentar, per entrar a tre-

ballar a l'Ajuntament i ja em va semblar una persona que generava confiança, tot i que també em va ocasionar un gran respecte. Va ser directe i contundent en les seves preguntes, cosa que vaig agrair sobre manera, a la vegada que em va sorprendre perquè no s'ajustava al que un s'imagina es trobarà a l'Administració. En resum, em va caure bé.

Poc més tard, vaig tenir la sort de poder compartir amb ell el muntatge de l'exposició Barcelona Neteja, on es mostrava, per una banda, la història de la neteja

Dinar en ocasió de la inauguració de la temporada de platges amb la participació dels responsables de diferents serveis municipals. Entre els assistents: a l'esquerra Lluís Fontanals i a la dreta Josep Maria Serra Martí i, al seu costat, Rosa Forcada

de BCN i la presentació del nou sistema que amb la nova contracta s'aplicaria a la Ciutat. Paral·lelament, La Fira de les Deixalles, exposició on es pretenia que el ciutadà entengués la importància del problema dels residus i la necessitat d'integrar la preocupació pel Medi Ambient en el seu dia a dia.

Va introduir el concepte de la territorialització i la tecnificació de la neteja. Va promoure la recollida selectiva, la valorització energètica i el reciclatge de matèries primeres, en resum, el que ara tothom defineix com a Economia Circular i que està tan de moda.

No em direu que això no era tenir perspectiva de futur!!!! Això era anar més de dues dècades avançat al que realment ha passat. I m'ha semblat interessant recalcar-ho perquè aquesta capacitat d'innovació va derivar en consolidar Barcelona com la capital pionera en matèria mediambiental i en un model de referència a seguir. Aquí em va despertar el sentiment d'orgull de la feina ben feta i de formar part d'un equip que es deixava la pell per la seva ciutat. Una de les coses més gratificants que he viscut.

Tot això no treu que no me'n recordi de les hores que em vaig passar esperant en el seu despatx de la Plaça Sant Jaume, sempre anava endarrerit. Sort de la seva secretària, l'Elisenda, que feia la feina amb un somriure que afluïa amb facilitat, irradiava vitalitat, empatia i cordialitat, el que feia que l'espera es fes més suportable.

Tot i que no hi ha persones imprescindibles, n'hi ha algunes que deixen una marca molt profunda als equips, i aquest és el cas d'en Josep Maria. Tenia un tracte de respecte que no canviava mai ni quan els moments de més duresa, que n'eren uns quants. Sabia fer-ho sense ofendre

a ningú, amb autoritat i d'acord amb la seva autoexigència. El seu comportament era clar i sabia el que volia.

Persona humil i reservada, que jo recordo particularment quan en una ocasió a finals dels 90 o inicis del 91, quan ja estava malalt però continuava al peu del canó com si res no passés, en una visita a Torrent de l'Olla, només estàvem ell i jo, em va demanar si li podia cordar una de les sabates. Aquell dia no l'oblidaré mai i si ja li tenia respecte i admiració, a partir d'aquell moment vaig passar a tenir-li estima. Vaig veure la persona humana que hi havia darrere d'aquella cuirassa d'home dur i estricte.

No voldria deixar d'explicar una darrera anècdota. En una de les vegades que vaig anar a despatxar amb el regidor a casa seva, vaig descobrir que una de les seves filles, la Tere, juntament amb una cosina seva la Marta, havíem anat juntes al Cau. Quant de veritat té la frase feta, "el món és molt petit".

I ja per acabar voldria recordar a en Josep Maria, com una gran persona que sempre va demostrar el seu amor per Barcelona i que jo només puc tenir paraules d'agraïment pel seu tracte personal i per la seva feina.

Em sento afortunada per haver-lo conegut i haver après d'ell. La meua trajectòria professional no hauria estat la mateixa si no haguéssim compartit moments professionals tan intensos i m'hagués transmès la passió pel que fèiem.

Un enginyer innovador al timó

Lluís Fontanals Jaumà

Enginyer Industrial Químic

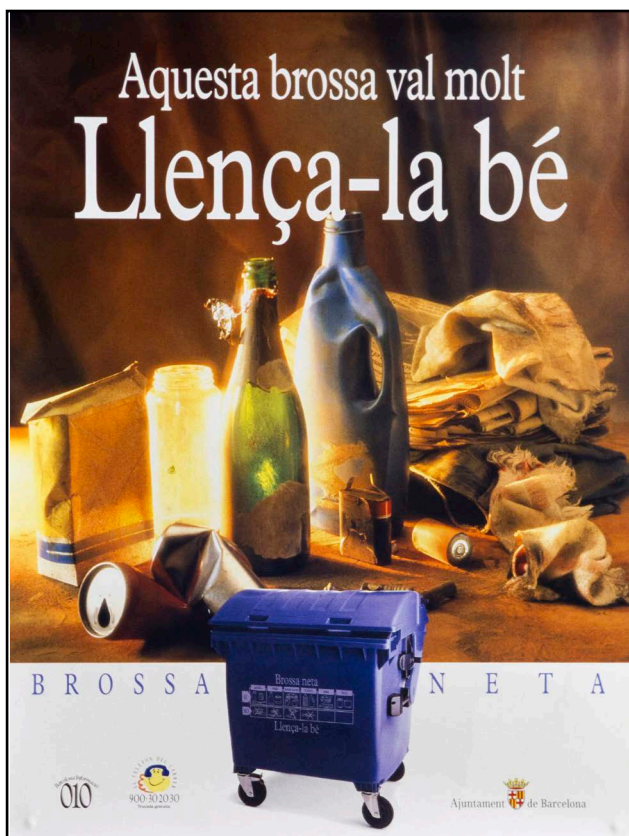
Coordinador de Manteniment i Serveis Municipals (1986-1993)

Vaig treballar per en Josep M Serra Martí des de 1986 fins que va morir el 1991. No és fàcil reviure els moments de fa trenta anys, però sempre perduren aquells records que has fet servir per anar per la vida. Els anomenem records, però en realitat son aprenentatges. D'en Josep M Serra Martí guardo moltes de les coses que vaig aprendre treballant amb ell, impressionat per la seva manera de innovar, resoldre problemes i lluitar contra la malaltia. Escriuré sobre la seva voluntat d'innovar, el seu compromís amb la feina ben feta, la habilitat negociadora que tenia i el sentit pràctic i operatiu que l'impregnava. De cada aspecte intentaré comunicar algunes experiències personals inicials que sustenten els aprenentatges d'ell. També parlaria sobre la entrega personal que li vaig veure vers l'Alcalde Pasqual Maragall, els seus companys Regidors i la seva feina, tot lluitant contra la malaltia, però no em queda espai i estic segur que altres ho faran. Amb tot, conservo en la memòria la càlida acollida familiar que ens va donar la seva dona i companya Tere Majem.

Va ser un gran enginyer innovador, és més, la meua incorporació al seu equip, entrant com un pop en un garatge, va ser per innovar. Jo treballava a la refinèria de Repsol a Tarragona de Cap de Seguretat i al 1985 a casa vam decidir tornar a Barcelona per raons familiars. S'obrien noves oportunitats pels possibles Jocs Olímpics. Uns amics em van suggerir

contactar amb l'Ajuntament de Barcelona. A partir d'aquell moment vaig aconseguir una trobada amb en Serra Martí. El primer que em va dir en Josep Maria és que estava interessat en la meua experiència en seguretat i operacions industrials per modernitzar els serveis municipals, mecanitzant-los al màxim i fent servir les tècniques de gestió i tecnologies que jo coneixia del meu treball en plantes de procés, que en aquell moment, eren d'última generació. Volia sentir que a Barcelona estàvem en la frontera de la innovació ("ser pioners", deia). Després de la llarga entrevista, que pràcticament ja va simular un despatx de feina, estàvem bastant d'acord i em va fer compartir la il·lusió per els seus projectes.

Recordo que va fer el que ja faríem sempre: ell portava una llista esborrany amb projectes, la comentàvem i un cop refeta la seva llista amb alguna de les idees i novetats aportades, em donava una còpia escrita per ell. Jo també estava habituat a treballar per tasques i projectes, però la capacitat per simplificar, precisar i prioritzar del Josep Maria era molt alta i això ajudava a sintonitzar ràpid. Projectes de central de comunicacions, operacions al carrer, tractament de residus, xarxes de serveis, formació cívica, sistemes de control de qualitat, reorganització... Aquella entrevista va posar sobre la taula tots aquells projectes i els vam identificar i prioritzar sense entrar en les seua formulació, pendants del que li proposés poste-

*Imatge del cartell campanya
recollida selectiva*

riorment si tot anava bé. Sabia dirigir, i de forma natural em va engrescar.

També era un gran negociador, com vaig tenir ocasió de comprovar al final de la entrevista. El projecte semblava apassionant, exigent i la responsabilitat que volia delegar en gestió de recursos era molt gran. Però quan va fer una trucada per preguntar les condicions salarials de un Coordinador de Serveis i me les va dir, em vaig quedar atònit. En aquella època les diferències salarials públic-privades eren molt grans i jo no ho sabia. Si treballava només amb el sou del Ajuntament no era possible per la meua família viure a Barcelona en les condicions que consideràvem mínimes i havíem comentat i estat d'acord, expectatives professionals d'un jove de trenta anys a part.

Després del exercici de sintonia que havíem fet, desil·lusionat, vaig dir-li que moltes gràcies però econòmicament jo no podia canviar de feina i professionalment no volia "pluriocupar-me", ni tampoc el seus projectes ho admetien. En aquell moment ens vam acomiadar... quatre formalitats, molt de gust, sempre haurà servit per alguna cosa el que hem parlat... i em va deixar sortir fins la porta quan sento com em crida: "Fontanals, esperat fora! Això ho hem d'arreglar!" M'assec en un banc, entrades i sortides de col·laboradors preocupats que jo encara no coneixia, arribada de una visita i sortida acompanyat per el Josep M Serra Martí que em diu amb determinació i poc humor: "pots esperar? sembla que es podrà arreglar". Va tornar i vam dissenyar la contractació el mateix dia, que-

dant només condicionats al compliment mutu de lo compromès i a la nominació de Barcelona pels JJOO el 17 d'octubre del 1986. En JM Serra Martí negociava magistralment els recursos públics, era bon negociador i bon negociant, cosa molt difícil. Després vaig veure com ho feia en moltes ocasions. Tot va sortir bé i l'1 de novembre de 1986 començava a treballar amb ell adaptant als serveis municipals els sistemes utilitzats en la refineria per moltes funcions: la gestió de treballs de manteniment; la gestió dels permisos d'obres per obrir els carrers; els sistemes d'inspecció de l'estat i qualitat del funcionament dels equips de neteja mecanitzats o manuals; els sistemes de vigilància i informació sobre el estat del manteniment i neteja dels espais públics; sistemes de reciclatge en col·laboració amb els industrials; sistemes de recollida de mobles i trastos vells; sistemes de resines especials per recobrir vies del tramvia i llambordes perilloses.... etc. La majoria encara s'utilitzen a Barcelona i a moltes altres ciutats.

Era naturalment expeditiu i operatiu, difícil de lligar amb el marcat caràcter polític d'alguna de les seves àrees de responsabilitat, però perfecte per la meua àrea. No era un home de despatx, tot i que s'hi passava totes les hores. El neguit enginyeril de tocar la realitat era continu. Portava sempre una terminal del sistema de comunicacions que fèiem servir, molt canviant aquells anys que vam passar de la radio mòbil i el telèfon vermell cap-cua, al telèfon mòbil i els preàmbuls de Internet. Cada cop que sortia al carrer corria la veu i s'alertava tota la meua àrea per que no era estrany que, estiguessis on estiguessis, rebessis una trucada de la central del estil "diu el regidor que al carrer, o al parc, o a la platja, o a la plaça, o..... ha vist un desastre i que si pots hi vagis que t'ho mostra". Eren temps ja de moltes dades numèriques però amb

sistemes de tractament i presentació incipients, ni somniàvem d'enviar fotos per telèfon. En Serra Martí sabia combinar molt bé la planificació dels projectes amb el control de les tasques.

Donava molta importància a la comunicació, aspecte que no m'havia calgut massa per la feina anterior. Ell em va ensenyar. En el treball municipal la imatge i la comunicació eren essencials i les cuidava molt. Qualsevol projecte havia d'incloure una bona presentació específica, ja fos per els ciutadans, els treballadors o els responsables de prendre les decisions. No regatejava ni temps ni recursos ni esforços per presentar els seus projectes o passar els controls socials i polítics. No recordo haver-lo vist, com altres, sortir tranquil·lament per la tangent davant de qualsevol pregunta o informació que li demanaven altres regidors, les associacions, els periodistes o fins i tot ciutadans que li semblaven representatius d'un grup d'opinió. Per a mi, enginyer format en una planta industrial disciplinada i jerarquitzada, era nou ocupar-me amb tanta intensitat de aconseguir que tothom apreciés que les coses havien canviat a millor. Per espavilar-me em va enviar, d'entrada, a varies emissores de radio participant en programes locals en directe, amb la participació dels veïns. Ho vaig aprendre ràpid.

Aquestes i moltes altres lliçons les vaig rebre d'en Josep M Serra Martí durant els cinc anys de vida professional que vaig tenir el privilegi de compartir amb ell a Barcelona. M'han fet servei tota la vida i aquesta oportunitat de recordar-les trenta anys després pot servir-nos per comprovar com enginyerilment es va anticipar als temps gestionant una ciutat "pionera", amb una intensitat conscient del temps limitat que disposava.

Campanya de promoció dels mercats municipals. Josep Maria Serra Martí amb Adolf Cabruja, Mary Sampere i els directius de les associacions de venedors Pere Llorens i Josep M Fabregat

Vine al mercat, xato

Adolf Cabruja

Professor Mercantil - Responsable dels Mercats Municipals, comerç tradicional, inspecció de proveïments i OMIC (Oficina Municipal d'Informació al Consumidor) de l'Ajuntament de Barcelona (1985-1992)

Resulta francament impossible afegir res de nou a la magnífica descripció i comentaris que sobre Josep Maria Serra i Martí recull el llibre “Gent de la Casa Gran”, publicat per l'Ajuntament de Barcelona.

De manera que m'afegeixo a reforçar tots els elogis en ell descrits i sols pretenc, modestament, relatar algunes anècdotes poc conegudes que perfilen més, si és possible, la seva potent personalitat, especialment, el seu sentit de l'humor.

A en Serra Martí i a en Pau Verrié els conegué a l'entrevista de selecció que ambdós em van fer per a incorporar-me com a director de zona dels mercats municipals.

Recordo la pregunta clau d'en Josep Maria a l'entrevista. A Barcelona, la vaga que van portar a terme els treballadors de FOCSA i aquesta empresa, va esdevenir un important conflicte ciutadà i produí seqüeles de desconfiança política i sindical.

Els meus antecedents curriculars podien crear-los-hi dubtes respecte si era la persona adequada.

“Què faria vostè com a responsable municipal del servei de neteja si es produís un conflicte entre els treballadors i la concessionària que portés al límit l'abandó de deixalles als carrers de la ciutat?”.

No us dono aquí la resposta, però poden imaginar que fou la que a en Serra i Martí l'hi complagué, i a mi em va ajudar a ser l'elegit.

I aquí va començar la meva relació amb qui fou el meu cap durant quasi vuit anys.

Vull explicar tot seguit algunes anècdotes, poc conegudes, que afegeixen algunes gotes d'humor a la ressenya biogràfica d'en Josep Maria.

Poc temps després d'exercir de director al mercat de Felip II (allà estava la meva oficina) es produí un fet que recordo amb molta simpatia i que ens va provocar una irreprimible riada.

Un dia, el president del mercat ens informà que havien tingut reunió de venedors i que havien decidit sol·licitar a l'Ajuntament el canvi de nom del seu mercat. “Què proposeu?”.

“Volem que el mercat s'anomeni Mercat de Felipe González. Proposem aquest per què amb un Ajuntament socialista obtindrem simpaties municipals per tal que ens facin l'aparcament nou i els nostres clients gaudeixin d'aquest servei.”

Riguérem amb ganes i preguntàrem, una vegada i una altra, si ens estaven prenent el pèl, obtenint per resposta, un somriure contagiós.

Compartírem rialles per aquesta ingènua i divertida iniciativa que, en qualsevol cas, afavorí la distensió amb l'Ajuntament.

Ah! I temps després es va construir l'aparcament el nom del qual, avui en dia, segueix sent el mateix, sense cap altra proposta que es conegui de canviar-lo pel de Felip VI.

Un altre somriure compartit:

150è aniversari del Mercat de La Boqueria. Multitud d'actes de celebració i entre ells, un espectacle del grup teatral de "La Cubana" consistent en la instal·lació d'una parada, just a l'entrada del mercat, amb una venedora (és una manera de dir-ho) cridant als presents per vendre'ls pedres de mides diferents i totes elles miraculoses... Unes per posar al brou i donar-li sabor, altres per decorar els plats i sorprendre el marit i, les més exitoses, aquelles que, bullides durant una setmana i un cop begut, el seu brou produïen embarassos ràpids. S'ho imaginem?... Un fart de riure.

La funció fou insuperable. Tant que un inspector de consum va aixecar acta per manca de llicència d'activitat i va trucar a la central sol·licitant els serveis de la Guàrdia Urbana, naturalment, no va haver-hi cap mena de sanció. L'inspector, amb sentit de l'humor va entendre la comèdia i en Josep Maria, a l'explicar-li l'incident va riure com mai abans l'havia vist riure.

I l'última, la més divertida.

Recorden l'eslògan VINE AL MERCAT, REINA. VINE AL MERCAT, XATO? Moderna i genial, aquesta activitat de promoció dels mercats fou el preàmbul d'altres èxits que recolliren nombrosos premis nacionals i internacionals.

VINE A CLASSE, VINE AL CARNAVAL, VINE AL CONCERT, VINE A LA FIRA i molts més reclams segons l'activitat prevista.

Però m'aturo en aquesta darrera versió, la de VINE A LA FIRA.

Li vam proposar al director de la institució d'aquell moment que els mercats podien ser un bon instrument de promoció del certamen de juny que estava clarament en davallada. Vam acordar el cartell, la imatge, el seu contingut, la distribució d'entrades. Tot a punt. Rebem una trucada del director de la fira:

"Pareu màquines, si us plau".
"Què passa? Quin és el problema?"

Ningú s'havia adonat en què el president de la Fira de llavors era Reyna de cognom i, com a conseqüència, VINE AL MERCAT, REINA era tota una invitació per treure punta a l'eslògan.

Naturalment la REINA desaparegué, però els riures d'en Josep Maria encara dominen aquestes divertides anècdotes que ara recordo i que comparteixo amb vostès, amb tot l'afecte i admiració que sento per la persona que em va donar la seva confiança i l'oportunitat de créixer professionalment.

Gràcies, infinites gràcies, Josep Maria Serra i Martí

Un exemple a seguir de polític honest, al servei públic

Alberto Crespan Echegoyen

Enginyer Industrial, Gestor d'Empreses i Empresari. Director General de Barcelona Activa S.A. (1986 -1988).

Quan fa algunes setmanes em van proposar participar en aquest acte el primer que vaig sentir va ser la satisfacció de poder recuperar de la meua memòria el record d'en Josep Maria, persona a qui tinc un afecte especial conseqüència de les vivències en activitats conjuntes en les quals hem participat.

En recuperar els records d'en Josep Maria, el primer que em ve al cap són les característiques que per a mi el defineixen com una persona seriosa, responsable, compromesa amb el servei a la societat, honesta, i això dins d'una humanitat humil, respectuosa i amable.

Josep Maria no va pretendre la notorietat pública que li hagués facilitat el fet d'haver estat en llocs de responsabilitat pública, però ha estat el seu bon fer en tots els ordres de la vida, personals i professionals, la qual cosa ens porta al seu reconeixement personal en actes com el que estem celebrant.

En seguir amb els records trobo dos compartiments, i si bé em correspon parlar d'un d'ells, no vull deixar passar l'ocasió sense citar breument l'altre.

D'aquest segon compartiment es parlarà després i és l'Associació i el Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya. En aquestes institucions vam tenir ocasió d'iniciar la transformació de les mateixes en la manera d'entendre el servei

als enginyers i a la societat. Pel que fa als enginyers es va considerar atendre la seva condició personal amb la formació continuada, i atendre la seva condició professional tenint en compte la situació laboral de lliure exercici i d'assalariat. En aquest moment el col·lectiu d'enginyers assalariats ja era superior al col·lectiu d'enginyers en lliure exercici. L'anècdota d'aquesta fase de trobada és que es va iniciar amb l'entrada de la Candidatura Democràtica en el Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya en les eleccions que van tenir lloc el dia 20 de novembre de 1975, que com és fàcil imaginar, va ser una casualitat.

Aquesta vivència va ser la que ens va permetre iniciar una referència personal que, posteriorment, va tenir continuïtat en l'altre compartiment del record que és Barcelona Activa. Ens hem de situar en el context de l'any 1986. Josep Maria era regidor de l'Ajuntament de Barcelona i, entre altres competències, era responsable de les Empreses Municipals.

Es vivia una crisi econòmica a la qual s'hi havia d'anar donant resposta amb accions noves i creatives, la qual cosa va fer que les Administracions Locals iniciessin accions i polítiques dirigides a la creació de llocs de treball estables, al suport a projectes viables i a reforçar projectes concrets de creació d'empreses. Josep Maria estava amb la responsabilitat de la "Ponència de Desenvolupament

Econòmic i Social” en l'àmbit del desenvolupament econòmic de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona.

L'Ajuntament de Barcelona va constituir la “Ponència de Desenvolupament Econòmic i Social” de la Ciutat, el desembre de 1985, per a anar aconseguint gran part dels objectius indicats anteriorment, i durant aquest període es van iniciar diverses actuacions destinades a aquest efecte.

Des de la Ponència ja es va indicar que la creació d'empreses és una característica

rellevant en la creació de llocs de treball i en la creació de riquesa, i es va avançar a assenyalar que calia atendre el fracàs en molts dels nous projectes empresarials, ja que constitueix una despesa inútil d'esforços personals, tècnics i financers. El fracàs en la creació d'empreses és elevat degut, no tan sols a la manca de finançament, sinó a causa de deficients plantejaments tècnics i de gestió.

Aquesta constatació va portar a Administracions a iniciar accions amb els nous emprenedors, mitjançant la formació i facilitant un entorn favorable que

Josep Maria Serra Martí amb l'Alcalde Narcís Serra. En primer pla, a l'esquerra l'aleshores Tinent d'Alcalde Pasqual Maragall

permetés la creació d'empreses. Una de les activitats més innovadora va ser facilitar espais, per llogar o vendre, per a la implantació de noves empreses, tenint denominacions com hotel d'empreses, viviers, incubadores, etc.

En definitiva, es va anar definint la figura del Centre de Creació d'Empreses com a centre d'acolliment de nous emprenedors, oferint espais i serveis. Finalment, cal considerar la formació als emprenedors en l'elaboració del pla d'empresa, estudis de mercat, etc.

La configuració del Centre de Creació d'Empreses que es proposava crear l'Ajuntament de Barcelona aconsellava tenir un funcionament administratiu, mercantil i pressupostari el més flexible possible amb les fórmules jurídiques de gestió municipal més apropiades.

En aquestes condicions, Josep Maria va proposar la incorporació d'un professional a l'Ajuntament de Barcelona que coordinés, sota la seva responsabilitat, el treball de disseny i implantació del futur Centre de Creació d'Empreses. Tenint en compte el coneixement personal que ens teníem, des de la fase en la qual havíem col·laborat junts uns anys abans, vaig entrar en l'equip professional de Josep Maria, el juliol de 1986.

Des del seu inici, el Centre de Creació d'Empreses es contemplava com una entitat totalment municipal amb el propòsit d'obrir la participació en altres administracions o institucions de administracions o institucions va fer considerar les diferents formes de gestió.

Arribats a aquest punt Josep Maria va haver de decidir sobre el tipus de societat que s'havia de constituir, i es va arribar a la constitució de la Societat Barcelona Activa, S.A., com a societat privada mu-

nicipal, per a disposar de total agilitat de decisió administrativa i d'actuar amb criteris econòmics-financers en tots els conceptes d'ingressos i de despeses.

La societat Barcelona Activa, S.A. es va constituir el 19 de desembre de 1986 i va tenir lloc la constitució del Consell d'Administració el gener de 1987 sota la responsabilitat d'en Josep Maria. En la constitució de la societat Barcelona Activa es va nomenar a Alberto Crespán com a Director General d'aquesta.

La convicció en el projecte de creació d'empreses que en Josep Maria i jo vam poder transmetre es pot mesurar per les institucions i professionals que van col·laborar en les fases que vam establir en el procés. A partir del concepte individual, es va desenvolupar el model de Pla de Viabilitat, la formació i assessorament que pogués requerir l'emprenedor per a elaborar el pla de viabilitat, l'avaluació dels plans de viabilitat per a considerar el grau d'interès dels projectes finalitzats i la seva passada, o no, al Viver d'empreses, i la implantació de l'empresa en el Viver d'empreses.

Des de setembre de 1986 fins a març de 1987 es va constituir i va treballar un equip d'experts per a orientar el procés d'assessorament i formació dels emprenedors que els permetés arribar a l'elaboració del Pla de Viabilitat d'Empresa. Es va proposar a diverses institucions i professionals la col·laboració en la Comissió, quedant constituïda per professionals, que si bé actuaven a títol personal, van ser proposats per les següents Institucions: Associació de Llicenciats en Ciències Empresarials (ALCI), Ajuntament de Barcelona (Àrea de Joventut), Ajuntament de Barcelona (Ponència de Desenvolupament Econòmic i Social), Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, Centre d'Estudis i Assesso-

rament Metal·lúrgic (CEAM), Facultat de Ciències Econòmiques, Institut Català de Tecnologia (ICT), Institut d'Estudis Superiors d'Empresa (IESE), Institut Nacional d'Ocupació (INEM), Universitat Autònoma de Barcelona i Universitat Politècnica de Catalunya.

La formació va ser impartida per professionals d'empresa i professionals docents pertanyents a les institucions col·laboradores.

Les tutories en els primers Plans de Viabilitat d'Empresa es van realitzar per professionals de Barcelona Activa, i aquí faig un esment especial al Director Operatiu d'Assessorament i Formació, Jordi Roca Roca i al Director Operatiu del Viver, Xavier Solé Casas-Salat.

Es va constituir un Comitè d'Avaluació, en tant que òrgan decisor, que va analitzar el grau d'interès dels projectes finalitzats a fi de donar la seva conformitat a l'ingrés de l'empresa en el Viver d'Empreses.

El Comitè d'Avaluació va ser constituït per professionals de diferents àmbits empresarials que, si bé actuaven a títol personal, van ser proposats per les institucions col·laboradores. El Comitè d'Avaluació sota la presidència del Director General va estar constituït per representants de les Institucions col·laboradores: Director Operatiu d'Assessorament i Formació de Barcelona Activa, Caixa de Catalunya, Universitat Politècnica de Catalunya, Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, Banc de Crèdit Industrial, Centre d'Estudis i Assessorament Metal·lúrgic (CEAM) i Universitat Autònoma de Barcelona.

Esment especial mereix el capítol de finançament per a la creació d'empresa. Barcelona Activa, en col·laboració amb

l'INEM, va sol·licitar la seva aprovació com a centre homologat i va obtenir el finançament corresponent als cursos de mòduls bàsics de gestió i al procés d'assessorament i formació.

Per a l'ajuda de finançament per a les intervencions en la rehabilitació d'edificis, es va proposar a l'INEM i a l'Ajuntament de Barcelona (PDES) l'acolliment d'un pla de promoció d'ocupació.

Respecte al finançament a la implantació de les empreses en el Viver d'empreses, es va obtenir de la Caixa de Catalunya la primera experiència en el model de finançament de "seed capital" o "capital llavor" amb l'aportació de fins a 3.000.000 de pessetes per als Plans d'Empresa amb la garantia del Comitè d'Avaluació d'haver acceptat l'accés al Viver d'Empreses. Durant el 1987 es va avançar en la realització del Viver d'Empreses que va estar disponible el primer trimestre de 1988. També es va iniciar l'activitat de formació, amb cursos aprovats per l'INEM, que havia reconegut a Barcelona Activa, S.A. com a centre homologat; igualment, es va iniciar l'activitat d'assessorament i tutories als primers projectes presentats de noves empreses a implantar en el Viver. Una altra anècdota a conèixer i que ressalta l'honestedat d'en Josep Maria, és el dubte que em va manifestar tenir pel fet que una de les tres primeres empreses aprovades per a la implantació en el viver d'empreses estava participada per la seva filla Teresa. La meua resposta va ser que el projecte havia estat estudiat pel Comitè d'Avaluació i acceptat, la qual cosa era una garantia en la vàlua del projecte i de la transparència en el procés seguit. L'empresa es dedicava a la informatització d'arxius amb una tecnologia avançada en aplicació de software. Poc temps després vaig tenir la satisfacció de col·laborar amb aquesta empresa, en la societat Vila Olímpica S.A., en la infor-

matització dels arxius gràfics dels edificis de la Vila Olímpica.

Així doncs, l'exercici 1987, va ser l'inici de la trajectòria de Barcelona Activa, S.A. com a instrument de foment econòmic de l'Ajuntament de Barcelona i que continua en l'actualitat.

Per a iniciar l'activitat de Barcelona Activa es va disposar de dos edificis situats en el complex de l'antiga empresa Hispano Olivetti en la zona pròxima a la plaça de les Glòries de Barcelona, i que van ser condicionats per a la seva nova activitat. Com a curiositat, l'edifici on es van iniciar els departaments d'Assessorament i Formació era l'antiga guarderia dels fills de treballadors d'Hispano Olivetti, i l'edifici per a la implantació de les noves empreses, anomenat Viver d'Empreses, era l'antic taller de fusteria on es fabricaven les caixes per a les màquines d'escriure portàtils d'Hispano Olivetti.

La Societat Barcelona Activa va tenir dues fases ben diferenciades, una fase inicial important de disseny i implantació del projecte, en la qual es va fer la conceptualització del projecte basat en la idea del servei als emprenedors, la implantació de les noves empreses i el disseny de la societat municipal que havia de posar en marxa aquest projecte. Aquesta fase va ser desenvolupada sota la responsabilitat d'en Josep Maria com a responsable de les Empreses Municipals, des de desembre de 1985 a juny de 1987. Després va venir la fase de seguiment sota la responsabilitat del nou Consell d'Empreses de l'Ajuntament de Barcelona, depenent de nous regidors de l'Ajuntament de Barcelona entrats en les eleccions de juny de 1987.

Per a finalitzar vull fer referència a l'acte de comiat a en Josep Maria Serra i Martí organitzat per l'Ajuntament de Barce-

lona en el Saló de la Reina Regent. En la trobada que vaig tenir amb la seva filla Teresa em va voler transmetre una frase molt entranyable per a mi, "Albert, el meu pare t'apreciava molt" a la que vaig correspondre amb la reciprocitat de la meva estima i, fins i tot, del meu afecte.

Gràcies Josep Maria.

Josep Maria Serra Martí amb Rafa de Cáceres

La tendresa oculta

Rafa de Cáceres

Arquitecte. Coordinador de l'Àrea de Projectes i Obres de l'Ajuntament de Barcelona (1988 -1993)

Diuen els paisatgistes, que el paisatge troba la seva raó de ser en el subsòl, en el paisatge ocult. En el silenci de les arrels.

És probable que d'aquí surti el cordó que ens va unir. Una mica jacobins; judeo-cristians, radicals (radiculars), una mica reprimits i tímids i aliens a la fullaraca.

Avui i ahir, es fa difícil parlar d'ell. Perquè els homenatges i els records estan al subsòl.

Aquí em quedaria, però no seria just correspondre a la vostra amabilitat amb un laconisme tan estricte. I com tots ens recordem mútuament a partir d'escenes que deixen entreveure el rerefons ocult, escolliré algunes viscudes.

La trobada: En un despatx fosc i vell de l'Ajuntament – ja que encara no disposava el de Jordi Parpal que marxava a la tasca olímpica– em va citar per a mantenir una entrevista. Mai he sabut qui em va recomanar. Recordo haver xerrat bastant, amb la sensació que la persona que m'escoltava ja ho sabia tot i que no semblava molt impressionat. Al poc, em va dir: M'han informat que quan t'enfades o et contradueu, marxas. A mi no em deixis, eh!!!. Amb una cruesa que vaig pensar que era l'únic que li importava. Li vaig contestar: Entesos, però a mi no m'enganyis. D'acord, va contestar. Amb aquesta resposta signàvem el que per a ell era el més important: la fidelitat; el pas sincer en un futur de gestió complicat i per mi que no em deixaria a l'estacada.

Amb aquesta senzilla regla vàrem conviure quasi quatre anys, independents (i pendents), sense por a l'equivocació -perquè tindria les esquenes cobertes- i com bon gestor, sabia que sense assumir riscos, no n'hi ha avanços, ni val la pena la gestió pública.

La demostració: “Els “tinglados” de la Barceloneta”

Crec que als anys noranta, vaig rebre, no sé si de l'Elisenda o de la Glòria, una nota citant-me “a Nicaragua”. Per als socialistes estava clar que era la seu del PSC. El tema: El secretari general convocava a Josep Maria Serra i al Dr. Clos per a què li expliquéssim el projecte del Port Vell i, per descomptat, el destí dels vells “tinglados”.

Vaig acompanyar als dos regidors, pensant que era interessant que un càrrec d'aquella rellevància s'interessés per un tema urbà de tanta importància. A la reunió, després dels prolegòmens, en Josep Maria em convidà a explicar el projecte: obrir la Barceloneta al Port, la visió del front urbà de Barcelona, enderrocar les estructures velles, però anacròniques, etc. A mitja explicació, en Raimon Obiols va aclarir que la raó de la trobada era instar al manteniment d'un “tinglado”, atenent la petició d'una persona que volia instal·lar-hi un centre dedicat als mestres d'aixa. A la sortida, fred i fosc, caminàrem un tret de carrer, en silenci. Tota la tarda per a una recomanació. En acomiadar-nos, li vaig dir: Ara, ja no

tinc dubtes d'enderrocar els "tinglados". Un espai obert per a la gent, és més important. Silenci. Al pocs dies enderrocaren els "tinglados", a causa de suposades fortes vendes. Mai, ni un retret. Era part del contracte i d'una complicitat.

La ciutat: centre vers perifèria. La rambla de Catalunya

El primer any no vàrem tenir pressupost. Tot anava cap a l'operació olímpica. Per a en Josep Maria, cap problema: aprofiteu per a fer programes d'actuacions i nous projectes i prepareu l'Àrea per a moments de major activitat. Així ho vàrem fer. Vàrem definir el llenguatge bàsic de la ciutat: bordons, guals, escocells, etc., vàrem crear els serveis de mobiliari urbà en relació amb les empreses industrials, restablint una bona col·laboració amb els enginyers de l'Àrea d'Infraestructures que portava en Lluís Fontanals, Clavero, etc.

Al poc, li van proposar a Josep Maria fer un experiment: aplicar els nous paràmetres en un espai de la perifèria, a partir de fer un passeig asfaltat –com a París i altres capitals europees– minimitzant costos i la inversió en elements urbans més significatius i sotmesos a més pressió d'ús. Va dir: Als barris no, al centre de la ciutat!!. El centre ho és també dels ciutadans que viuen en zones perifèriques. Si primer fem passeigs d'asfalt als barris, s'interpretarà que els dediquem materials de baixa qualitat. Si ho fem al centre, i són ben acollits, no hi haurà cap rebuig.

Aquesta visió, més enllà del seu sentit pràctic i de coneixement de les persones, reflectia un seguit de conviccions sobre el concepte de la ciutat, que avui més que mai, potser convé recordar: la seva preferència en considerar als habitants més com a ciutadans que com a veïns. Ciutadans en tant que la seva reivindicació va més enllà del seu entorn immediat. Concepte no

compartit per alguns regidors de districte, i més d'acord amb la campanya de Pasqual Maragall, de "Faci d'alcalde", que apuntava a reclamar de l'administrat una vocació política de compartir la responsabilitat del poder més enllà de la seva reivindicació immediata.

El millor regal a Sant Andreu

No li agradaven les inauguracions. Normalment deixava que fossin els regidors de districte els que fessin aquest paper. No recordo haver-li d'acompanyar en cap actuació a l'espai públic. A més l'Adolf Cabruja i en Lluís Fontanals li omplien amb diligència la seva agenda. Un diumenge plujós em va citar a Sant Andreu per a una inauguració. No recordo l'objecte. El protagonisme corresponia al regidor Germà Vidal. Josep Maria amb una gavardina amb les arrugues del temps, un paraigües orfe d'alguna barnilla. Agafada del seu braç, una senyora, prima, modestament vestida i elegant. La parella traspuava la força que dóna l'haver superat junts moltes vivències. Era la Tere Majem. Ho recordo: Tots tres, al fons de l'audiència, en silenci, embolcallats per un temps impropri d'una celebració. Absents dels discursos, sentia que en aquest moment em va obrir la porta per a compartir l'amistat de la seva família, fet que vaig aprofitar i gaudir fins a la mort de tots dos. Tot un regal.

Un gran negociador?

Aquesta escena transcorre a París i és a conseqüència de la voluntat del consistori per a contrarestar la iniciativa d'en Jordi Pujol, de construir un mausoleu a Macià en la zona de les dues fonts de la Plaça de Catalunya, ocupant el semisoterrani entre ambdues. L'alternativa consistia en remodelar el primer tram del Passeig de Gràcia, que es va realitzar segons projecte d'Albert Viaplana i Helio Piñón, per a instal·lar-hi una escultura, crec que l'"Acció encade-

nada” d’Aristides Maillol, autor nascut a la Catalunya Nord, amb clara significació republicana i catalanista. Amb un pressupost, crec recordar d’uns vint milions de pessetes, ens vam desplaçar a París a la Fundació de Dina Vierny, dipositària del llegat de l’escultor, que en 1934, amb quinze anys s’havia convertit en la musa de l’artista. Al matí ens van recollir, xofers d’uniforme, en cotxe de luxe. Durant el trajecte, li vaig comentar, a la vista del nivell d’opulència, que em semblava escàs el pressupost, al que va respondre que ell tenia molta experiència en negociar i que segur ens l’emportaríem a casa. Ens va rebre la musa, una senyora petita, rabassuda i curta de cames, com li agradaven a l’escultor. L’escenografia del dinar, menjar a l’hora francesa. Ella, cap de taula, davant d’en Josep Maria, i quatre individus, amb cara rogenca de camperol gal, ulls clars i actitud submissa. Eren part de l’espectacle.

Al cafè, la musa es va aixecar, fent sortir als personatges d’acompanyament, dient-li amb cruessa a en Josep Maria que el preu era el doble del previst i que marxéssim immediatament a pensar-lo al jardí. Es va retirar sense més. Al jardí, passejant entre les escultures, no hi havia ningú que ens retornés a París. Teníem fred. Agafàrem un tren o metro i durant el trajecte ell mateix es va somriure dels seus dots de negociador. No vàrem portar l’escultura, però la tossuderia i la flexibilitat van aconsellar camins més senzills. A canvi de l’escultura de Maillol, l’Ajuntament va cedir a la construcció de l’escultura de Subirachs, però que proposava una alçada el doble de l’actual. Ara es tractà d’aconseguir minimitzar l’impacte, a partir d’arguments tècnics. M’encomanà negociar-lo amb Eduard Carbonell, aleshores el director del Patrimoni Cultural de la Generalitat, amb l’argument de què l’escultura resultaria massa pesant per la volta del Metro. Al que el director general, molt seriós, contestà que ja estava calculat i que les càrregues als ronyons d’una volta no

representen cap problema. Però en acomiadar-nos, em diu: “Jo també la trobo massa gran”. Evidentment, prèviament ja havia parlat amb en Josep Maria, que coneixia la qualitat humana d’en Eduard Carbonell. D’alguna cosa va servir el viatge a París. El principal dot de negociador era el coneixement de les persones. Del paisatge ocult que tots tenim.

L’abaixador del regidor Josep Maria Serra i Martí

Cada dilluns, reunió de coordinadors. Tuñi, Cabruja, Fontanals, Tusquets i, al final, Llop. Un consell d’administració, sense gerents, ni intermediaris: gestió directa, argumentada i coral. Normalment, en Josep Maria no feia propostes de disseny urbà, però un dia comentà: “No trobeu que el pas del carrer del Bisbe a la Plaça Nova, té massa pendent per a la gent gran?” La construcció d’una petita rampa de pedra, un abaixador amb un pendent raonable, va donar resposta al seu desig.

Ja al final, malalt, encara anava cada dia a l’Ajuntament, em va dir: Podríem anar plecats a fer un volt caminant. Era la primera vegada, després de quatre anys d’una proposta com aquella. Sortint, amb pas cansat, vam arribar-hi a l’abaixador. Ha quedat bé! (fou un projecte de Màrius Quintana i Dolors Periel). Al poc, sense passar del carrer dels Arcs: He de tornar, no puc més. Tornada feixuga. Per a ell, per l’esforç. Per a mi, per la llosa que en el meu estómac, volia allargar el moment i escurçar-lo també. Era el comiat generós, que tancava en pedra una vivència, un contracte i un afecte ocult. Com tots els tresors.

Si voleu acostar-vos a l’entrada del carrer del Bisbe, abans que el trepitjar dels ciutadans no l’esborri, a la dreta, hi ha una llosa, gravada en pedra una inscripció que diu: Abaixador del regidor Josep Maria Serra i Martí.

CAMPANYA DE MANTENIMENT DE LA CIUTAT.

El més
important
és l'equip
humà.

Cartell publicitari de la campanya de manteniment de la ciutat

En record d'un enginyer, un administrador, un mestre

Aulo Gellio Magagni
Enginyer a Pàdua/Itàlia

Juny de 1981: comença la meua aventura a Barcelona

Una aventura que m'aportarà molta experiència, satisfacció professional, però sobretot conèixer a persones "especials" com ara Josep M. Serra Martí i fer amistats que s'han consolidat i perduren encara amb el pas inexorable dels anys.

I certament la del Josep Maria hauria continuat (permeteu-me que l'anomeni simplement Josep Maria d'ara en endavant) si el destí no ho hagués decidit altrament l'any 1991

M'encanta Barcelona i Catalunya... Però no he après català! Per culpa dels amics catalans que volien practicar amb el meu italià!

Començar parlant de mi no és narcisisme, sinó que té com a objectiu explicar com va començar i com es va desenvolupar aquest extraordinari lligam amb en Josep Maria i Barcelona.

Els inicis

La primera crisi energètica (deguda a la reducció de l'extracció de petroli als països àrabs després de la guerra israeliana-egípcia), que va afectar el món a finals de 1973, va esperonar la recerca de:

- noves fonts d'energia
- sistemes per estalviar energia

A Itàlia, certament, un dels països més afectats pel problema (per les seves escasses fonts energètiques) el C.N.R. (Consell Nacional de Recerca) va establir una Comissió especial que el 1975 va posar en marxa el P.F.E., o Projecte de la Destinació d'Energia. El projecte de recerca es va dividir en diversos sots-projectes. Estaven relacionats amb: energia eòlica, geotèrmica, energia de les marees, augment de la hidroelectricitat, energia solar, fotovoltaica, etc.

Vaig tenir l'honor (era molt jove...), juntament amb la Universitat de Pàdua (Facultat d'Enginyeria) de ser responsable del sots-projecte relatiu a la recuperació energètica de l'ús de residus sòlids urbans

I sobre aquestes idees es desenvoluparà després la relació amb Barcelona!!!

La recuperació d'energia a partir de l'ús de residus sòlids urbans es va considerar possible sota dos aspectes:

- la incineració de residus amb recuperació de calor, sigui com a vapor per produir electricitat o sigui com a ús de calor residual per a la calefacció o altres usos.

A Pàdua, una de les primeres plantes de producció d'electricitat estava en funcionament des del 1962 (que es pot utilitzar durant el dia per fer funcionar els tramvies i la nit per a l'enllumenat públic).

La “missió” aleshores va canviar: no es tractava d'eliminar residus sinó d'utilitzar-los com a combustible, optimitzant el procés: producció d'electricitat i calefacció urbana (i al mateix temps refinant el tractament de les emissions: un problema que va involucrar expressament a Itàlia amb l'accident d'estiu de 1976 a Seveso - MI - a la planta de producció de dioxines!)

- i l'altra “nova missió” es va veure en la possibilitat de recuperar energia recuperant residus i reciclant-los, si aquestes activitats implicaven menys consum energètic del que s'utilitzava a partir de matèries primeres: els residus esdevenien una “segona matèria primera”.

Va ser la primera promoció de recollides separades com a servei públic, és a dir, organitzat i coordinat per institucions a tot el territori; més enllà de les iniciatives voluntàries esporàdiques existents de recollidors per... necessitat (comerços pobres).

Aquestes activitats són ben conegudes avui dia, segons la visió més moderna:

- des de la incineració >>> fins a l'aprofitament de residus
- de recollides separades amb finalitats energètiques >>> a recollides separades amb finalitats mediambientals, és a dir, l'estalvi de fonts de matèria primera (des d'arbres fins a minerals)

Si, com deien els antics romans “*història magistra vitae*”, espero que aquest excurs històric fos instructiu i no avorrit perquè també va marcar l'evolució dels serveis de recollida i escombrat de Barcelona, com diré per l'impuls decidit del Josep Maria.

Avanço el record i la memòria dels treballs realitzats llavors sota la supervisió,

competent, de l'enginyer industrial Josep M. Serra Martí, que va comprendre i prevenir els temps, com a Regidor, des del 1981, dels serveis i empreses municipals. Per tant, les investigacions van mostrar que les recollides separades combinaven l'estalvi d'energia amb la protecció del medi ambient.

Avui són molt conegudes, però en aquell moment eren veritables novetats, recordo, per exemple, que:

- en una gran fàbrica de vidre venecià es va comprovar que a partir del trencadís de vidre, per refer una ampolla, es consumien 12 grams de fuel per kg. de trencadís i s'estalviava sosa, sorra i transport relatiu (no km. 0 com diuen avui i com ho és per al trencadís)
- en una fàbrica de paper prop de Pàdua, es calculava que l'estalvi energètic partint del paper (com a fibres recuperades) “costava” 2.000 kCal/kg menys que començant tallant l'arbre!
- en una foneria d'alumini a Llombaria es va calcular un estalvi energètic de 35.000 kCal/kg quan es començava a partir de llaunes en lloc de bauxita.

Com a C.N.R. vaig mantenir contactes i conferències al Politècnic de Milà, a l'Institut encapçalat pel Prof. Eugenio de Fraja Frangipane, delegat italià de la ISWA (Associació Internacional de Residus Sòlids, per les sigles en anglès), de la qual més tard va esdevenir-ne president. El Col·legi d'Enginyers de Catalunya va entrar en contacte amb la ISWA i així ..... vaig venir a Barcelona per a aquella primera conferència el juny de 1981.

En Josep Maria era un dels pacients oients!

El concurs internacional d'idees de 1983 per a la neteja de la ciutat

Després d'aquella conferència, el juny de 1981, em van informar i em van demanar que coordinés l'elaboració d'un projecte per participar al Concurs Internacional d'idees per a la reorganització dels serveis de neteja de la ciutat.

Es va formar un grup de disseny coordinat per mi format per: els tècnics de FOCSA (component important, ja que ja tenen negocis i coneixements del territori), pel meu col·lega i amic Adelio Peroni (director de serveis de la ciutat de Mòdena a Itàlia), pel Departament d'Economia de l'Empresa de la UAB, per la consultora francesa Beture i l'espanyola ICOSA

El nostre projecte, superant la ferotge competència internacional, va ser el guanyador (anunci al desembre de 1983): així, la col·laboració amb Josep M. Serra Martí, com ja s'ha esmentat conseller de Serveis i Empreses Municipals des del 1981, una col·laboració que també serà una comparació de la seva forta personalitat, ambiciosa, sensible i, tot i així, sempre oberta. Al seu costat, com a col·laborador proper, vaig conèixer l'enginyer Pau Verrié, amb qui llavors es va desenvolupar una sòlida amistat que es manté i... que m'ha tornat a portar a Barcelona per a aquesta important celebració en memòria del Josep Maria.

Potser el concepte més innovador del projecte d'idees era distingir:

- la neteja de sanejament
- la neteja de correcció:

La neteja de sanejament proporcionava intervencions destinades a l'eliminació de la brutícia indistinta i al sanejament de camins i voreres (per exemple, el fems dels animals, entre altres).

La neteja de correcció incloïa intervencions adreçades a l'eliminació de residus més evidents (com paper o fulles descartades, etc.), evidents a la vista però no amb problemes especials d'higiene.

La mecanització dels serveis d'escombrat (un aspecte bàsic segons en Josep Maria per tal de millorar les condicions laborals dels empleats) es va abordar especialment per a l'Eixample, que, amb el seu disseny geomètric de carrers que connecten la zona central amb la perifèria, podria ser tractat mecànicament amb mitjans adequats, que van ser dissenyats i fabricats especialment. Un Eixample que, integrat entre els edificis i monuments més importants de la ciutat, era objecte de destinacions turístiques que requereixen una atenció especial en els serveis de neteja, de correcció.

Es va realitzar un estudi acurat dels tipus d'assentaments d'habitatges: pobles o suburbis.

Per al Josep Maria, fins i tot els suburbis havien d'estar nets (sobretot neteja de sanejament) sense distinció i sempre ho recordava.

I si als districtes centrals semblava prevaler la necessitat de neteja de correcció, en els antics semblava prevaler la necessitat de neteja de sanejament.

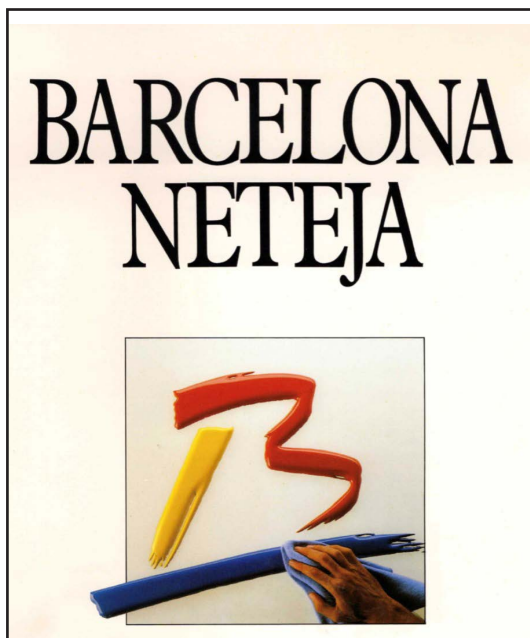
Es van dissenyar mitjans específics per a les illes quadrades de l'Eixample per a l'escombrat dels carrers i amples voreres també amb parterres i plantes de flors. El gran problema era el nombre de cotxes aparcats permanentment.

Barcelona tenia un altre problema: de fet, comptava amb un nombre important d'animals de companyia (especialment gossos, les segones per als quals es van dissenyar equips i serveis específics per

a la contenció i recollida d'excrements; "pipicans" (autèntiques latrines per a gossos). Després van ser substituïts per la col·locació de papereres, sol·licitant i confiant en la col·laboració del propietari del gos. Avui en dia (els dispensadors de bosses i contenidors) estan molt estesos, però aleshores eren una novetat.

Josep M. Serra Martí i els tècnics dels quals es va demanar assessorament.

Parlar del Josep Maria vol dir també parlar de tot el personal i del món que ha girat al seu voltant i que ha rebut impuls en aquest sector de serveis. I al qual anomenava, amb noble humilitat, com quan em va dir alguna vegada: "ajudeu-me a cometre tant pocs errors com sigui possible": Aquest era en Josep Maria!

Cartell de l'exposició "Barcelona Neteja" en ocasió de la posada en marxa del Pla de Neteja a la tardor de 1985.

a) Els tècnics de la FOCSA

El nucli operatiu del grup Focsa que, sota la meva coordinació i amb la col·laboració del meu company Adelio Peroni de Mòdena, va desenvolupar el projecte guanyador, estava compost, entre d'altres, per:

Eng. Pere Joan Subira
Eng. Carlos Aguasca Castells
Eng. Pau Martín Zamora
Eng. Alfonso García García
Eng. Antoni Pagès

b) Els tècnics de l'Ajuntament

Ja he citat el meu amic, encara avui, Pau (Verrié), col·laborador proper del Josep Maria durant anys, que després va ascendir a altres prestigiosos càrrecs; com el de la Universitat Pompeu Fabra, on va organitzar unes jornades plantejant el problema del valor econòmic de les recollides diferenciades i recuperacions separades i recuperació i del no desaprovament.

M'agradaria recordar, sens dubte oblidant-ne molts (per desgràcia, l'edat es fa notar. Ja tinc 81 anys):

Eng. Lluís Fontanales, Rosa M. Forcada, Jordi Salvany Sabaté (per la recollida pneumàtica).

Una anècdota: així és com Catalunya i el Vèneto... parlen i s'entenen

Soc natural de la ciutat de Bolonya, però fa gairebé 50 anys que visc a la regió del Vèneto, a Pàdua.

Vèneto significa, en la història, la "República de la Sereníssima", el poder sobre els mars i el "venecià" era una llengua, com el català.

Un vespre en Josep Maria em va portar a un sopar amb el Batlle Pasqual Maragall. Recordo que el batlle (o un col·laborador seu?) era un àvid fumador i encenia el ci-

garret amb la llosca del que estava acabant. Un comensal (el mateix batlle o el col·laborador) va observar (recordo l'expressió): "és una mort lenta" obtenint la resposta "no tinc pressa". Em vaig sentir com a casa, perquè al Vèneto les expressions haurien estat les mateixes i el fet de subratllar-ho en italià (vaig dir que no havia après català) va ser seguit per una satisfeta i divertida rialla del Josep Maria i els comensals veïns mentre alçaven les copes.

La comissió tècnica assessora

Per tal de fer el seguiment de l'execució del projecte de 1983 (un esborrany d'idees), que he esmentat, el Josep Maria va constituir una comissió consultiva, de la qual vàrem ser convocats, entre altres, François Ozanne (de la Direcció de la Neteja de París i expresident de la Comissió de Selecció de Projectes) i jo mateix com a cap d'equip d'aquest projecte.

Tanmateix, la Comissió va ampliar les seves avaluacions, inevitablement impulsades per la innovadora vivacitat del Josep Maria, que estava decidit a posar ordre en tot el sector de la recollida, transport i eliminació de residus sòlids.

No és la meua competència, però els antics contractes amb distribuïdors també es van modificar radicalment en els anys 80 i es van ajustar al temps. Recordo fins a l'última proposta de FOCSA (ara FCC) del desembre de 1991.

En Josep Maria també va impulsar fermament, per dir-ho d'alguna manera, la modernització de la incineradora de Sant Adrià (per part de l'empresa propietat de diverses empreses que han canviat amb el pas del temps) per tal de millorar el tractament de les emissions i estudiar la calefacció urbana, com la darrera etapa de recuperació de calor, així com assolir la producció elèctrica esperada.

L'abocador del Garraf també va rebre importants sol·licituds d'intervencions per millorar la seva gestió, seguretat i impacte en l'entorn.

En conseqüència, Josep Maria ja estava convençut i era sensible a les exigències de l'opinió i dels moviments ecologistes i ambientalistes.

Art a Barcelona explicat per Josep M. Serra Martí i la seva dona

Em trobava regularment amb en Josep Maria, que també volia que l'informés de l'avanç de la implantació de la reorganització dels serveis.

Un dia vaig deixar anar, en una pausa, que no entenia Picasso!!!

En Josep Maria es va esglaiar tot i va dir que em faria canviar d'opinió! Va començar així, sortint de l'Ajuntament, una sèrie de visites al Museu Picasso amb un guia especial: En Josep Maria.

En definitiva, primer em va fer adonar que Picasso sabia pintar com els grans pintors que jo citava, com ho demostren còpies de les pintures de Velázquez. A poc a poc em va fer entendre el camí intel·lectual i artísticament innovador de Picasso, fins al punt de fer-me "extasiar" a la sala amb les pintures de la Costa Blava.

Li empipava molt que el Gernika es trobés a Madrid (i ni tan sols al Prado, Temple de l'Art a Espanya, sinó al Museu Reina Sofia) i que la seva filla Anne Paloma no volgués exposar (ni donar) a Barcelona la seva col·lecció de pintures del seu pare.

El Josep Maria va estar molt content quan li vaig portar el catàleg de colors de l'exposició que la Paloma havia fet a Venècia a la segona meitat dels anys 80.

Josep Maria també em va fer entendre, fins i tot amb visites ràpides durant les pauses laborals, Mirò i Gaudí.

Més afortunada va ser la meua dona que (com que m'acompanyava sovint) va poder fer (mentre jo treballava) les mateixes visites amb més temps, tenint com a guia la cortès esposa del Josep Maria: la senyora Maria Teresa Majem Jordi.

Les relacions humanes com a base d'una ciutat neta

L'apassionat interès del Josep Maria va impulsar moltes iniciatives de sensibilització als ciutadans per fer que participessin en mantenir la ciutat neta, conscient que amb una bona organització i gestió dels serveis no n'hi havia prou.

Recordo que li vaig portar uns cartells de campanyes de sensibilització per a la meua ciutat (Pàdua) i li van agradar eslògans com "Pots fer-ho si vols". Un cop el vaig sentir repetir que tenia dos models: París (Chirac havia estat elegit alcalde per netejar la ciutat!) i Itàlia (Pàdua i Mòdena) per la recollida separada de residus.

En Josep Maria i en Pau van venir a Pàdua el 1984 amb motiu de SEP POLLUTION, un esdeveniment internacional nascut el 1955, com a exposició (per a equipament) i com a conferència (per debatre i comparar els temes de la neteja de les ciutats). En Josep Maria i en Pau van pronunciar un discurs sobre "El servei d'escombrat de carrers en una gran ciutat europea: Barcelona". També

Josep Maria Serra Martí amb Pere Joan Subirà de FOCSA i Pau Verrié en la presentació de les noves màquines de neteja urbana incorporades amb el Pla de Neteja de 1985.

va ser una oportunitat per conèixer més profundament i directament l'organització, els mitjans i els serveis utilitzats a Mòdena i Pàdua.

Però per la seva intel·ligència, en Josep Maria escoltava els suggeriments i avaluava el que feien altres ciutats europees (París, per exemple) i s'ho guardava, però ho refeia i sempre anava més enllà.

Certament, de fet, hi ha alguna cosa seva a les campanyes de sensibilització de les quals recordo alguns, entre molts, cartells.

“El més important és l'equip humà” era l'eslògan d'un manifest (finals dels vuitanta?) que no oblidaré mai, amb el subtítol “per mantenir Barcelona, tu ets molt important”.

Implicava, en el concepte d'equip, el personal assignat als serveis (sovint no tingut en compte per la important feina feta i la tasca del qual es revalorava) i el ciutadà que, col·laborant, respectava la feina de l'escombraire i la seva ciutadllar.

I en aquesta proposta m'agradaria recordar la famosa frase de Martin Luther King: “S'haurien d'escombrar tan bé els carrers que tots els convidats del cel i de la terra s'aturessin a dir que hi vivia un gran escombraire que feia bé la seva feina”. Quan la hi vaig fer llegir... va somriure.

Un altre cartell que recordo per promocionar una recollida en particular deia: “Llença-la bé” amb el subtítol “Aquesta brossa val molt”. Important recollida per a la recuperació, per a l'ús generalitzat a Barcelona, d'envasos de plàstic (aleshores PVC) de 3-5 litres d'aigua.

Fins al més particular i en aquell moment únic: “Torna'l - I el tornarem a plantar”, per promoure la recuperació dels arbres de Nadal

Tot i que el judici és subjectiu, crec que es va arribar al cim del treball preparatori el setembre de 1985 amb la “Fira de les deixalles”, un esdeveniment en el marc d'una conferència a la Fira de Barcelona i una exposició a l'Hivernacle de la “Ruta educativa sobre la recuperació” que el Centre Pompidou de París va portar a Barcelona. El cartell específic era tridimensional perquè s'hi va penjar un full de paper arrugat. Aquest acte va ser amb motiu de la presentació del Nou Pla de neteja urbana que es posaria en marxa el mes de novembre següent.

Si la memòria no em traeix, en el mateix període es va llançar el pòster amb el logotip “Barcelona més que mai” amb una “B dibuixada” en blau i subratllada amb ratlles groc-vermelles: els colors de la ciutat, a l'estil, potser inspirat en Miró, que posteriorment va caracteritzar altres símbols per als Jocs Olímpics de 1992. Recordo que cada esport estava representat per un logotip estilitzat amb traços dels tres colors. Conservo una agulla (de jaqueta) de la modalitat de rem.

Amor per la natura i l'entorn urbà

L'amor per la natura i per l'entorn urbà també era molt fort pel Josep Maria i recordo com parlava de la campanya que s'estrenaria a finals dels anys 80 “Barcelona en flor” que convidava a cobrir de flors els balcons de les cases a la primavera! Una manera senzilla d'acolorir la ciutat. Color a la ciutat: un altre tema que li preocupava en la seva activitat polifacètica.

Jocs Olímpics de 1992

En Josep Maria havia estat un autèntic estimulador per a la revisió posterior dels serveis de recollida i escombrat, amb una agenda avançada al seu temps, en funció dels Jocs Olímpics que s'havien de celebrar a Barcelona l'estiu de 1992.

Es va organitzar una "cimera" a finals de l'estiu de 1991. Encara avui em commou pensar en aquell dia, quan esperava tornar a veure al Josep Maria, però ens havia deixat uns mesos abans (al juny).

Tanmateix, ja a l'abril de 1992, que segurament va ser un cas únic, es va simular l'execució dels serveis complets com si els Jocs Olímpics s'estiguessin celebrant.

Això implicava considerar la vila de la "família olímpica" com a ja habitada (unes 20.000 persones: atletes i equips) i amb normes específiques de seguretat (necessàries després dels tristos esdeveniments dels Jocs Olímpics de Munic), com si la flota de vaixells de passatgers que anava a acollir periodistes i tot el personal empleat als Jocs Olímpics ja hi fos present, i òbviament el "ple" en restaurants i hotels. Barcelona es va situar a l'avantguarda amb la realització de la tele-recollida-pneumàtica a la vila olímpica.

Uns Jocs Olímpics de 1992 que en Josep Maria Serra Martí no va poder veure, però segur que estava amb nosaltres mirant-nos des de dalt satisfet i nosaltres per ell, per la part humil dels serveis desanejament urbà.

Formació per a la recollida diferenciada i el reciclatge

En els anys 90 hi va haver diverses jornades de formació i estudi promogudes per l'Iddec de la Universitat Pompeu Fabra: sempre vaig estar al costat del Pau Verriè i la memòria del Josep Maria sempre ens va acompanyar.

El congrés al World Trade Center.

Vaig tenir l'honor d'exposar l'informe inaugural a les "IV Jornades Internacionals sobre Participació Ciutadana i Gestió Integral de Residus", un esdeveniment sota l'auspici de l'Ajuntament de Barcelona, celebrat al World Trade Center (21-23/11/2001), un esdeveniment que també va ser la IV assemblea de l'Associació Espanyola de Ciutats per al Reciclatge.

Al marge del meu informe oficial, vaig poder recordar, deu anys després de la seva mort, quant havia promogut activament la higiene urbana, la recollida separada i el "reciclatge" i la seva difusió a Espanya.

Fins aviat, Josep Maria: han passat 30 anys, però espero que tu, allà on siguis, puguis seguir mirant-me amablement i t'agraeixo de nou el que em vas ensenyar, com a home, com a enginyer, com a administrador

Amb una estima inesborrable

Josep M Serra i Martí, en la transició política i del Col·legi

Jordi Renom i Sotorra

President de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya

He de començar el meu escrit manifestant que, a diferència dels meus predecessors en aquest volum, jo no vaig conèixer personalment en Josep M Serra i Martí. Malgrat això, he estat un ferm defensor de prioritzar l'acte de record i homenatge a Josep M Serra i Martí (1928-1991) d'entre la relació dels qui hem anomenat "enginyers il·lustres"

No el vaig conèixer personalment però sempre en vaig tenir coneixement i sempre hi va haver un fort corrent d'empatia amb les seves conviccions sobre el concepte de ciutat i la gestió dels serveis municipals i d'urbanisme. En una època en que jo també treballava en aquest camp -en les primeries dels ajuntaments democràtics-, vaig poder compartir coneixement i treball professional amb gran part del seu equip. Si em permeteu una referència personal, quan l'exdegà Carles Ponsa presidia l'Autoritat Portuària de Barcelona sempre havia defensat que seria bo que tots els enginyers passessin un curt període de la seva vida professional exercint l'enginyeria municipal.

Entre moltes altres coses, Josep Ma Serra i Martí va participar també de forma activa en la governança d'Enginyers Industrials de Catalunya com a vocal del Col·legi. Pau Verrié ja ens ha explicat que el va conèixer a l'Associació l'any 1974, quan va entrar a treballar-hi com a coordinador de la Comissió d'Urbanisme i ell era aleshores un membre de la Junta del Col·legi.

Efectivament, Josep Ma Serra entrà a la Junta del Col·legi en els dos darrers anys de Joan

Vallvé i Creus com a degà, i un cop fet el relleu en el deganat per Joan Majó, seguiria com a vocal fins al 1982. L'Albert Crespan es testimonia de la seva participació activa quan les nostres Institucions van iniciar una transformació en la manera d'entendre el servei als enginyers i a la societat.

A l'hemeroteca de les nostres Institucions no es troben masses referències de la seva activitat. Una raó la podem trobar en el seu tarannà discret en tots els projectes que promovia o on participava. En aquest quadern ja s'ha definit la seva actitud com la de "ser millor que important".

A aquest tarannà, cal afegir-li que -com relata Pau Verrié- el 1979 Josep Ma Serra es va presentar a les eleccions municipals com independent per la llista del PSUC. Tot i no resultar ser escollit en un primer moment, va començar a treballar a l'Ajuntament de Barcelona com a enginyer municipal i l'any següent va convertir-se en regidor de Serveis i Empreses, al produir-se una vacant en la llista electoral.

Home de múltiples activitats, aquesta doble pertinença la trobem il·lustrada en un parell de referències:

- el juny de 1981, l'Associació d'Enginyers industrials de Catalunya es va posar en contacte amb l'ISWA (International Solid Waste Association) per organitzar una trobada, on va participar Josep M Serra com a regidor, que donaria lloc al con-

1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	1979	1978	1977	1976	1975	1974	1973	1972	1971	1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	1960	1959	1958
Pere Aguirre	President: Antoni Serra Martí				President: Jaume Bassa				President: Joan Vallvé				President: Josep M ^a Ardevol															
	President				Vice-president 1er				Tresorer				Vocal															
Carles Ponsa					Degà: Joan Majó				Joan Majó, Degà en funcions				Degà: Joan Vallvé															
1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	1979	1978	1977	1976	1975	1974	1973	1972	1971	1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	1960	1959	1958

curs internacional de idees per la reorganització del servei de neteja de la ciutat de Barcelona.

- als Fulls Informatius per col·legiats i associats de novembre-desembre de 1982, la Comissió de Medi Ambient informava d'una jornada sobre recollida selectiva d'escombraries, amb assistència entre d'altres de Josep Ma Serra i Martí, llavors en la seva condició de regidor-conseller de l'Àrea de Serveis Municipals de l'Ajuntament de Barcelona.

En el relat que segueix, intentarem encaixar aquestes escasses referències del seu pas per les nostres Institucions en el context dels esdeveniments polítics i socials que canviaren radicalment el país.

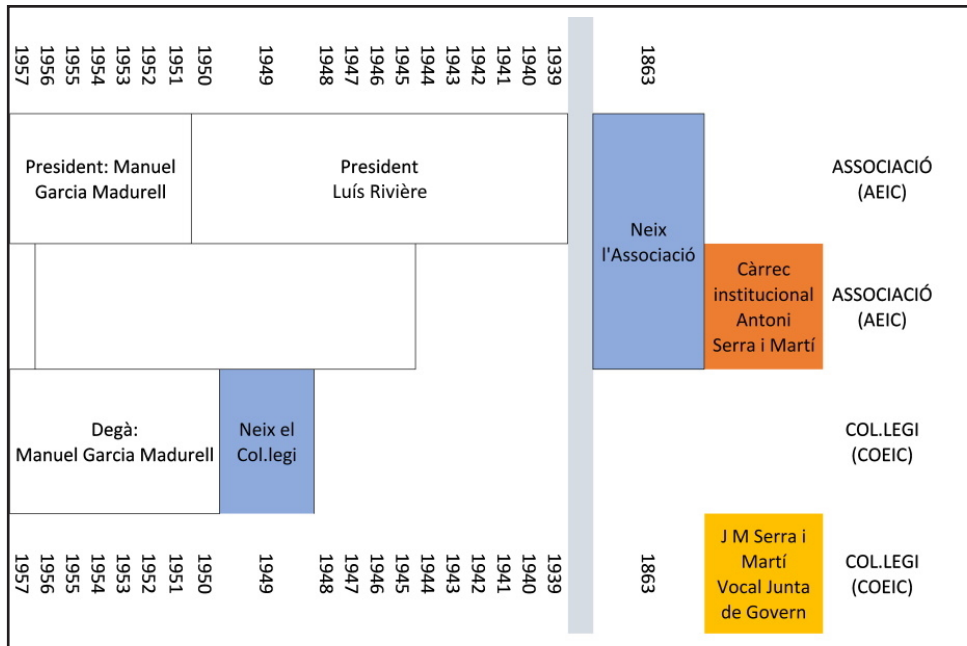
Dies de transició

Josep Ma Serra entra al Col·legi en un moment en que tant el Col·legi com l'Associació tenen plantejades algunes qüestions que són pròpies dels "dies de la Transició", com ara,

la problemàtica originada per les explosions de gas, el projecte de llei sobre col·legis professionals, o la detenció de 113 persones de l'Assemblea de Catalunya a l'església de Santa Maria Mitjancera de Barcelona, entre les que es trobaven cinc enginyers.

Les primeres eleccions democràtiques a l'Associació i el Col·legi el 1971 i el 1975

Les eleccions de 1971 en les que en Joan Vallvé i Creus va ser elegit president de l'Associació (ja era degà del Col·legi) van representar el trencament amb la vella governança de les nostres institucions. Les noves promocions d'enginyers (molt especialment la 111, 112 i 113, les promocions del Sindicat Democràtic, que s' incorporaven amb un nivell de conscienciació i d'organització interna significatius) es van mobilitzar massivament per a donar suport a en Joan Vallvé i donar un tomb democràtic a la política i posicionament de les nostres institucions. Les eleccions de 1975 van significar la consolidació definitiva d'aquest canvi.

Cronograma de l'itinerari resumit d'en Josep Maria Serra Martí a l'Associació / Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya

El novembre de 1975 calia renovar la meitat de les Juntes, que incloïa la renovació de Presidència i Deganat. El degà Joan Vallvé havia dimitit per permetre l'elecció de degà, tot i que romangué president de l'Associació fins a final de mandat de 1975. En aquest context es presentaren dues candidatures: la Democràtica i de Renovació Professional, continuadora de la línia d'obertura que havien iniciat les anteriors Juntes, i la candidatura Professional, que reivindicava el caràcter estrictament professional de les institucions i n'excloïa les activitats polítiques.

Dos anys abans, el 1974, JM Serra s'havia incorporat com a vocal de la Junta del Col·legi que presidia Joan Vallvé. La renovació de la meitat de les Juntes esdevenia cada dos anys i per tant no tocava renovar la vocalia de JM Serra. Les eleccions varen ser molt renyides, tant per raons professionals com d'inclinació política, i varen suposar clarament el moment de la consolidació a una nova etapa en el Col·legi.

Va resultar guanyadora la candidatura Democràtica, encapçalada per Jaume Bassa a l'Associació i Joan Majó al Col·legi i s'incorporaren joves professionals com P. Narbona, J.M. Sala, A. Crespan, J. Casals, J. Cornet, E. Franco, R. Gol, A. Lladen, C. Monner, J. Parnal, R. Pedrerol, C. Ponsa, J. Vilaseca, entre d'altres

En Josep Maria va romandre com a vocal de les successives Juntes del Col·legi presidides per Joan Majó fins al 1982. Val a dir que en aquest mateix any de 1982, el seu germà Antoni Serra Martí pren el relleu de Jaume Bassa com a president de l'Associació.

En el resum de les actes de la Junta de Govern del Col·legi de gener de 1976 trobem una ressenya on Josep Ma Serra i Martí es nomenat Jutge Instructor d'un expedient de la Comissió de Visats, per una possible transgressió de les normes d'ètica professional.

El febrer d'aquell mateix any, essent degà Joan Majó, JM Serra forma part del Consell General com a vocal; és membre de la Co-

missió de Presència i Promoció, on es discuteix la problemàtica dels funcionaris públics i la situació del Simpòsium de Col·legis Professionals. També forma part de la Comissió Econòmica i Paritària, on trobem referències d'un informe sobre la revisió de les fonts d'ingressos del Col·legi, i de la relació amb la Delegació del Ministeri d'Hisenda.

La primera etapa de la transició

Associació i Col·legi se sumen a la voluntat general d'assolir un règim democràtic. Les eleccions que en aquest marc tingueren lloc a l'Associació i Col·legi en acabar l'any 75, en són el paradigma.

L'1 i 8 de febrer de 1976, l'Assemblea de Catalunya va convocar manifestacions sota el lema "Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia". Al mateix temps, 57 associats demanaven una Junta Extraordinària per demanar l'amnistia i les llibertats polítiques. En el decurs d'aquesta Junta s'acordà la creació d'una Comissió pro amnistia, que es constituí el 18 de febrer de 1976 i va nomenar president Josep Ma Serra.

Les juntes de 6 de setembre i 1 d'octubre de 1976 reivindiquen la llengua catalana en l'ús i el conreu de les ciències físico-matemàtiques, i s'inicien cursos de català per Enginyers a la seu de Via Laietana. El novembre de 1976, Col·legi i Associació participen en la campanya "Salvem Catalunya per la democràcia".

El maig de 1979 tingueren lloc les "Jornades catalanes de l'enginyeria", organitzades en diverses seccions temàtiques: Futur de la Tecnologia, Futur de l'Enginyeria, i Futur de les organitzacions professionals, sota el patronatge de totes les branques de l'enginyeria existents i amb la voluntat d'anar el més lluny possible en el nou marc democràtic. En aquesta darrera Secció sobre el futur de les organitzacions professionals, el sociòleg J. Marcos remarcava que "el futur de les or-

ganitzacions professionals depèn de la seva capacitat d'adaptació i de la resposta a les noves condicions de la realitat que constitueixen llur marc d'actuació"

El camp social i econòmic, objecte d'atenció dels enginyers industrials catalans

Tant el camp social com l'econòmic serien objecte d'atenció dels enginyers industrials catalans, com també ho seria la política en la seva vessant de servei al ciutadà. Pel que fa als aspectes socials, cal remarcar l'activitat sobre el tema de la sindicació de tècnics i professionals, que apareix en els Fulls Informatius del 1978

La normalització democràtica exigia la realització d'eleccions municipals, que havien estat demandades per l'Associació i el Col·legi, entre moltes altres institucions ciutadanes. En aquest marc, el col·lectiu dels enginyers industrials va organitzar actes amb representants del diferents partits polítics, com la taula rodona sobre les perspectives de la indústria a la ciutat de Barcelona. Les primeres eleccions municipals es van celebrar el 1979 i Josep Ma Serra es van presentar com independent a la llista del PSUC

L'Associació i el Col·legi canvien el camp de la seva actuació, centrant-se en l'interès pel ciutadà i els seus problemes. Pren força en el col·lectiu la idea que, a mesura que s'aprofundeixi la democràcia, les nostres institucions hauran de prioritzar els problemes professionals i el paper d'assessors del ciutadà pel que fa als problemes quotidians.

La nova orientació del Col·legi té una de les seves expressions més concretes en la Comissió d'Urbanisme, que rep l'encàrrec de la Corporació Metropolitana de Barcelona de realitzar un estudi sobre la contaminació ambiental. Més tard rebria l'encàrrec d'ordenar la normativa industrial, on apareixen per primera vegada els diferents vectors am-

bientals, superant el Reglament d'Activitats Molestes de 1963. També en aquest context, i amb la voluntat de servei a la comunitat a través de la col·laboració amb les institucions, cal esmentar l'estudi del solar de l'antic escorxador de l'Ajuntament de Barcelona. La Comissió d'Urbanisme i la de Política Industrial van realitzar una tasca molt activa prop dels municipis catalans per enfortir l'entitat de l'enginyer industrial, oferint la col·laboració del Col·legi en tots els assumptes professionals propis que es poguessin presentar i, alhora, coordinar les tasques dels enginyers que treballaven en el camp municipal.

A partir de 1978, Col·legi i Associació van col·laborar en la recerca de possibles solucions a les necessitats que generava la nova situació autonòmica, tot organitzant sessions d'informació del què representava el retorn d'un règim autonòmic i el seu finançament. La Comissió de Presència i Promoció va tenir una actitud decidida i activa en incidir en la vida pública com a portaveu de la postura del Col·legi i alhora d'assessorament a persones, institucions i entitats. El Servei de Publicacions editava l'estudi sobre política industrial en el marc de l'autonomia catalana.

El maig del 1979 tingueren lloc al Palau de Congressos de Montjuïc les Jornades Catalanes d'Enginyeria, amb col·laboració de totes les enginyeries existents, i on es va començar a parlar sobre l'Institut d'Enginyers de Catalunya.

Quan el 1982 Josep M Serra deixa el Col·legi, s'havien consolidat serveis com la Borsa de Treball, el CPE -que formarà part tot seguit de l'Institut Català de Tecnologia- i la Biblioteca, que conjuntament amb el Centre d'Informació d'Enginyeria, creat el 1974, constitueixen, a finals de 1986, el Servei d'Informació i Documentació. S'instauen els premis de la creativitat i els de Projectes de Final de Carrera. Es creen noves comissions i es potencien les de més activitat, i s'inicia

una política de descentralització, consolidant la unitat del Col·legi i introduint l'autonomia en les Delegacions

El Col·legi té en aquells moments la seva expressió més concreta a través de la Comissió de Presència i Promoció, les Comissions d'Urbanisme, de Política Industrial, d'Atribucions, de Recerca aplicada, de l'Energia, la d'Enginyers d'Exercici lliure, la de Relació amb les Escoles, Comissió Lexicogràfica, Comissió d'Assalariats i el Gabinet d'Estudis.

A tall de cloenda

En el pas de JM Serra per les nostres Institucions hem volgut recordar els dies de transició, però no només de la transició política a la democràcia, sinó també de la necessària modernització de funcions que Col·legi i Associació necessitaven. En tot aquest període es van augmentar molt les actuacions al servei dels enginyers, que van complementar-se amb una major presència cívica i amb actuacions al servei del país.

Josep Ma Serra va transitar pel Col·legi a favorint grans canvis, però amb l'estil més característic del seu tarannà: discret, com a línia de conducta en tots els projectes que promovia o on hi participava.

En retre homenatge a Josep M Serra Martí fem memòria i homenatge també a tots els professionals discrets, lluitadors, humils com ell, que van estar al peu del canó en un moment de grans canvis al nostre país i a les nostres Institucions. En fem memòria i els hi agraïm en nom de tots els qui hem volgut seguir els seus passos i exemple.

Bibliografia consultada:

- 1.- Riera i Tuberols, Santiago. L'Associació i el Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya, de la Dictadura a la Democràcia (1950- 1987). Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya. 1988.*
- 2.- Fulls Informatius per Associats i Col·legiats de 1974 a 1982. En dipòsit i per gentilesa de Jaume Puigdueta.*

Col·lecció “Enginyers il·lustres”

Transports d'àmbit local: reptes de futur. Recordant l'enginyer Santiago Rubió i Tudurí, Barcelona, Associació/Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya, 2002. [Coordinat per Glòria Rubió Armangué. Pròleg d'Àngel Llobet i Ferran Ramon, presentació de Ferran Puerta, Manuel Villalante i Josep M. Rovira, amb textos de Joan Tatjer, Sergi Muñoz, Xavier Casas, Pere Macias, Manuel Niño i Glòria Rubió].

Enric Freixa i Pedrals (1911-2002), Barcelona, Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya, 2012. [Coordinat per Francesc Puig Rovira, amb textos de Carles Puig-Pla i Francesc Puig Rovira. L'acte d'homenatge va incloure també intervencions no publicades d'Antoni Giró, Francesc Roure, Joan Vallvé Ribera, Joan Munt i Antoni Freixa].

Estanislau Ruiz i Ponsetí (1889-1967), Barcelona, Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya/Institut Menorquí d'Estudis, 2017. [Coordinat per Albert Corominas, Guillermo Lusa i Pau Verrié. Pròleg de Miquel Àngel Limón i Jordi Renom, amb textos de Francesc Roca Rosell. L'acte d'homenatge va incloure també intervencions no publicades de Josep Portella Coll i de Xavier Ferré Trill].

Emili Viader i Solé (1872-1943), Barcelona, Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, 2018. [Coordinat i redactat per Andreu Galera Pedrosa. Pròleg de Santiago Montero i Jordi Renom. L'acte d'homenatge va incloure també intervencions no publicades de Jordi Renom, Josep Canals, Mireia Fèlix i Carles Viader].

Pompeu Fabra i Poch, enginyer (1868-1948), Barcelona, Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, 2018. [Coordinat per Pau Verrié. Presentació de Jordi Renom, introducció de Ramon Garriga, amb textos de Guillermo Lusa, Ton Sales, M. Rosa Mateu, Carles Riba, Jaume Miranda, Mercè Lorente, Josep Amat, Josep M. Rosanas, Teresa Cabré i Jordi Bosser].

Joan Vallvé i Creus (1910-1988), Barcelona, Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, 2019. [Coordinat per Pau Verrié. Presentació de Josep Canós i Jordi Renom, amb textos de Guillermo Lusa, Jordi Renom, Joan Vallvé Ribera, Jaume Bassa i Joan Majó].

Ferran Cuito i Canals, enginyer industrial, polític, economista i editor (1898-1973), Barcelona, Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, 2020. [Coordinat per Guillermo Lusa i Pau Verrié. Pròleg de Jordi Renom, amb textos d'Amadeu Cuito, Guillermo Lusa i Francesc Roca].

Enginyers
Industrials de Catalunya

 Caixa d'Enginyers

 la mútua
dels enginyers

 **Aigües de
Barcelona**
La gestió responsable

endesa

Enginyers
Industrials de Catalunya

 Caixa d'Enginyers

 La mútua
dels enginyers

 **Aigües de
Barcelona**
La gestió responsable

endesa